

Suomen
Lukiolaisten Liitto

Menes- tyksen

pelin- rakentajat

– lukiolaisten näkemyksiä
työelämästä, yrittäjyydestä
ja taloudesta

Suomen Lukiolaisten Liiton tutkimus 2011

Menes- tyksen pelin- rakentajat

– lukiolaisten näkemyksiä
työelämästä, yrittäjyydestä
ja taloudesta

Suomen Lukiolaisten Liitto on
toteuttanut tutkimuksen
yhteistyössä T-Median kanssa.

Tekijät: Maria Vesanen, Paula Koivukangas,
Mikael Thuneberg, Joonas Mikkilä

Sisällys

Alkusanat.....	6
Esipuhe	7
1. Johdanto.....	8
2. Tutkimuksen toteutus	10
3. Yliopistoon vai ammattikorkeakouluun?	11
4. Näkemykset ja kokemukset työelämästä	12
Miesten alat ja naisten alat erottuvat jo lukiossa	12
Lukiolaisilla on hyviä kokemuksia työelämästä	14
Melkein puolet miehistä uskoo menestyvänsä työelämässä vanhempiin paremmin ...	14
5. Näkemykset suomalaisen työelämän tilasta	16
Oppia hankittava koko työuran ajan	16
Perhe ja sukulaiset välittävät myönteisintä kuvaa työelämästä	17
Käsitykset työelämässä vallitsevasta tasa-arvosta jakaantuvat.....	17
Koulutus ja kyvyt sekä asenne ja persoona ratkaisevat työelämässä	19
6. Työurat ja tuleva työ.....	21
Työuralta toivotaan yhtäältä turvallisuutta, toisaalta vaihtelevuutta.....	21
Naiset ja miehet toivovat erilaisia asioita tulevalta työltään	22
7. Toimialojen ja työelämän sektoreiden kiinnostavuus	24
Toimialojen vetovoima ja oletettu työllisyystilanne eivät kulje käsi kädessä	24
Yksityinen sektori ja asiantuntijatehtävät nähdään houkuttelevina.....	26
Nokia ja Apple nähdään kiinnostavimpina yrityksinä	28

8. Mielikuvat yrittäjyydestä ja yrittäjyyden edistäminen30

Yrittäjyys kantaa Suomea..... 30

Yrittäjyyteen liitetään yhtäältä vapaus, toisaalta suuret riskit..... 31

Starttirahan, tuen ja koulutuksen nähdään edistävän yrittäjyyttä..... 33

9. Lukiolaisten käsityksiä lukion yrittäjyyskasvatuksesta34

Yrittäjyys kiinnostaa lukiolaisia..... 34

Yrittäjyyskasvatuksesta vapaaehtoinen kurssi 35

10. Lukion rooli työelämäosaamisen edistäjänä37

Työntekijän oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaa tietoa kaivataan enemmän 37

Korkeakoulujen opetukseen halutaan tutustua paremmin 38

Lukion ja elinkeinoelämän välinen yhteistyö ei ole näkyvää..... 39

Talouden hallintaa vai hallitseva talous? 41

11. Talouden hallinta ja tulevaisuuden näkymät42

Taloustieto ja taloustaito auttavat pärjäämään..... 42

Lukiolaiset ovat vastuullisia rahankäyttäjiä..... 43

Lainaa otetaan lukioaikana hyvin vähän 46

Lukio tarjoaa huonosti eväitä oman talouden hallintaan..... 48

Omaan taloudelliseen tulevaisuuteen suhtaudutaan optimistisesti 48

Lukiolaiset kannattavat eurossa pysymistä..... 49

12. Yhteenveto ja päätelmät.....51

Lähteet53

Alkusanat

Usein kuulee väitettävän, että nuoret suhtautuvat työelämään negatiivisesti ja pelokkaasti, että yrittäjyys ei kiinnosta ja että nuoret eivät ymmärrä taloudenhallinnasta juuri mitään.

Suomen Lukiolaisten Liitto päätti tutkia asiaa. Tutkimuksen toteuttajaksi valittiin T-Media ja tutkimustyö käynnistettiin syyskuussa 2011. Tutkimusote pyrittiin saamaan mahdollisimman neutraaliksi, jotta nuorten omat ajatukset saataisiin esille vallitsevien ennakkoluulojen sijaan. Vastaajien määrä yllätti sekä tutkijat että liiton: 3500 lukiolaista vastasi laajaan kyselyyn muutamassa viikossa.

Tutkimustulokset ovat varsin yllättäviä verrattuna ennako-oletuksiin. Nuorten näkemykset ovat erittäin positiivisia ja valoisia olematta kuitenkaan naiiveja. Työelämää ja yrittäjyyttä arvostetaan, työelämässä asioiden koetaan olevan pääsääntöisesti hyvin ja menestyksen työelämässä nähdään olevan omista kyvyistä ja asenteista kiinni. Myös säästäminen sekä muut taloudenhallintaan liittyvät kysymykset ovat lukiolaisten mielestä tärkeitä.

Perinteisestä työura-ajattelusta ollaan siirtymässä yhä enemmän työmoduulijatteluun: työelämältä toivotaan vaihtelua sekä haasteita ja esimerkiksi yrittäjyys nähdään entistä varteenotettavampana vaihtoehtona. Samalla kuitenkin turvallisuus ja nuorten asema työmarkkinoilla korostuvat. Media tuntuu luovan negatiivista kuvaa työelämästä, ja onkin syytä miettiä, voidaanko tähän asiaan vaikuttaa.

Itsenäinen ja laadukas lukiokoulutus turvaa menestyksen. Eurooppa ja Suomi tarvitsevat korkeasti koulutettuja monialaisia osaajia. Suorittava tehdastasoinen työ vähenee entisestään. Uudet työpaikat syntyvät pääosin palveluihin, uuteen teknologiaan sekä ympäristöpuolelle. Työelämä vaatii muodollisen tutkinnon sijaan korkeakoulutetuilta soveltavia taitoja ja osaamista. Näitä taitoja voidaan kehittää jo lukiokoulutuksen aikana lisäämällä lukiodien ja paikallisen elinkeinoelämän välistä yhteistyötä. Perinteinen työharjoittelujakso ei lukiokoulutukseen istu, vaan tarvitaan uudenlaisia malleja ja projektityötä.

Omilla kyvyillä ja koulutuksella on merkitystä, ajattelevat lukiolaiset. Jatko-opiskeluun ja sieltä työelämään siirtyvä lukiolaissukupolvi on kiinnostunut, motivoitunut ja suhtautuu asioihin positiivisesti. Tätä asennetta on syytä kunnioittaa, sillä näissä lukiolaisnuorissa asuvat tulevaisuuden ja menestyksen pelinrakentajat.

Helsingissä 30.11.2011

Esipuhe

Oli suuri ilo kuulla, että Suomen Lukiolaisten Liitto on tutkinut lukiolaisten omia ajatuksia työstä ja yrittäjyydestä.

Nuorten kuulemiseen ei ole tähän mennessä ollut totuttuja ja yhdessä sovittuja helpoja malleja, joten nuorten kuuleminen päätöksenteossa saattaa helposti jäädä aivan liian vähälle huomiolle. Työryhmämme tulevat hyödyntämään työssään tätä laajaan otokseen perustuvaa lukiotutkimusta.

Oli lisäksi todella merkittävää kuulla lukiolaistutkimuksen tuloksia: lukilaisilla on luja usko työelämässä menestymiseen ja yrittäjyyteen yhtenä uravaihtoehtona.

Myös talousasiat nähtiin tärkeinä.

Tiedossamme on ollut toki nuorten ajatuksia jo aikaisempien tutkimusten perusteella ja nuoria tapaamalla.

Nuorten 18–29-vuotiaiden palkansaajien työorientaatiota tutkittaessa on todettu (Turunen 2009), että suomalaisia, myös nuoria, voi edelleen perustellusti kutsua ”työhuulluksi” kansaksi. Tutkimus ei tue käsityksiä nuorten työmotivaation hapertumisesta. Vuoden 2010 nuorisobarometrista selviää, että nuorten mielestä suomalaisten luonteenlaatua kuvaa yleisimmin ahkeruus.

Nuorten koulutuksen valinnassa ja ensimmäisten työpaikkojen saannissa on kuitenkin kynnyksiä, joita haluamme osaltamme madaltaa. Ketään ei saa myöskään jättää koulutuksen ja työn ulkopuolelle. Hallitusohjelman mukaisesti tänä syksynä asetettu työryhmä valmistelee esitykset nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamisesta siten, että takuun toimeenpano voi käynnistyä täysimääräisesti vuonna 2013. Opiskelijaliike on tässä työssä edustettuna.

Uskon, että työryhmän ehdotukset helpottavat myös lukiolaisten siirtymistä jatko-opiskeluun ja työelämään.

Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistuu myös laaja työelämän laadun kehittämisstrategia keväällä 2012. Yritysten on tärkeä paneutua työelämän kehittämiseen, sillä työelämän laatu ja tuottavuus kulkevat käsi kädessä. Työnantajat voisivat myös rohkaistua entistä enemmän tarjoamaan nuorille näytön paikkoja yrityksissään.

Osaava, motivoitunut, työelämässä viihtyvä kansalainen on Suomen taloudellisen vakauden perusta nyt ja tulevaisuudessa.

Lauri Ihalainen
työministeri

1. Johdanto

Suomen Lukiolaisten Liiton keväällä 2011 toteuttaman Lukio 2.0 -tutkimuksen mukaan tärkein syy nuorille hakeutua lukioon on sen antamat jatko-opintovalmiudet. Samaisen tutkimuksen mukaan lukiolaiset pitävät tärkeänä, että lukio säilyy jatkossakin itsenäisenä jatko-opintoihin valmistavana opinahjona. Vaikka lukion tehtävä ei lukiolaisten mielestä olekaan valmistaa ammattiin, ovat he kuitenkin kiinnostuneita jatko-opintojen jälkeisistä uravaihtoehdoista ja työelämästä. Näiden huomioiden pohjalta heräsikin tarve kysyä lukiolaisilta heidän näkemyksiään työelämästä, yrittäjyydestä ja taloudesta sekä lukiossa opitun suhteesta näihin kaikkiin. Tuloksena oli nyt käsillä oleva Menestyksen pelinrakentajat -tutkimus.

Työurien pidentämisestä on käyty kiivasta yhteiskunnallista keskustelua jo pidemmän aikaa. Eläkeiän nostamisen lisäksi keskustelu koskee myös nuoria, koska elinkeinoelämän ja politiikan kentillä pohditaan kuumeisesti keinoja saada nuoret nopeammin työelämään. Vaikka tavoite on tärkeä, tulee työurien pidentämiseen liittyvissä keskusteluissa ottaa huomioon myös nuorten näkökulma ja koulutuksen tämänhetkinen todellisuus: lukiossa opiskelu on nuorille työntäyteistä ja uuvuttavaa, eivätkä jatko-opintosuunnitelmat ole suinkaan selvillä kaikille lukiolaisille vielä edes kolmannella vuosikurssilla (ks. Lukio 2.0). Työurat tuskin tulevat pidentymään alkupäästä, mikäli uusien ylioppilaiden päätöksille ei anneta riittävän vankkaa pohjaa jo lukiossa.

Lukiokoulutuksen tulisi kyetä huomioimaan työelämään ja yrittäjyyteen liittyvät teemat nykyistä paremmin, mutta samalla varoa, ettei lukiolaisia kuormiteta liikaa. Myös muutokset yhteiskunnassa ja työelämässä tulisi kyetä huomioimaan, unohtamatta nuorten omia arvoja ja valmiuksia, jotka muuttuvat muun maailman mukana. Nuoria sukupolvina tutkinut Don Tapscott (2010) toteaa muun muassa, ettei nykypäivänä ole enää niin tärkeää, mitä ihminen tietää, vaan mitä hän pystyy oppimaan. Nykynuoret tarvitsevat erilaista opetusta kuin aikaisemmin, sillä opittavat tiedot vanhentuvat pian. Työntekijöiden on päivitettävä tietämystään koko ajan ja uusien asioiden oppimiskyky on tärkeää, sillä uutta tietoa on kyettävä käsittelemään nopeasti. Tähän suomalainen lukiokoulutus antaa erinomaiset valmiudet.

Työelämän ja lukiokoulutuksen yhteistyötä tutkiessa ja kehitettäessä on tärkeää myös kuulla lukiolaisten omia käsityksiä työstä ja yrittäjyydestä. Yhtenä tämän tutkimuksen tavoitteena onkin tuoda tätä puolta esille. Tutkimustuloksienne mukaan lukiolaisten suhtautuminen työntekoon on varsin innokasta, ja 90 prosentille lukiolaisista onkin jo kertynyt

jonkinlaista työkokemusta. Työkokemukset ovat myös hyvin positiivisia, jopa 97 % vastaa kokemusten työelämästä olleen myönteisiä. Lukiolaiset mieltävät myös vanhempiensa suhtautuvan positiivisesti työelämään.

Lukiolaisten käsitykset yrittäjyydestä ja lukion yrittäjyyskasvatuksesta ovat pääasiassa positiivisia. Ne opiskelijat, jotka pitävät yrittäjyyttä itselleen sopivana uravaihtoehtona, toivovat kuitenkin saavansa enemmän tietoa yrittäjäksi ryhtymisestä ja yrittäjyyden tarjoamista mahdollisuuksista, haasteista ja riskeistä. Vapaaehtoisille yrittäjyyskursseille olisi selvästi kysyntää lukiolaisten keskuudessa.

Lukiolaiset tuntevat myös ajattelevan, että suomalaisen työelämän tila on hyvä. Kiitosta saavat mm. palkkaus, työntekijöiden oikeudet ja työturvallisuus. Työelämän tasa-arvo jakaa lukiolaisten mielipiteet: osa arvioi tasa-arvon olevan hyvällä tolalla suomalaisessa työelämässä, toiset taas näkevät siinä vielä paljon parantamisen varaa. Huolta suomalaisessa työelämässä aiheuttavat erityisesti nuorten asema työmarkkinoilla. Huomionarvoista on, että lukiolaiset eivät itse tuo esille huolta nuorten liian myöhäisestä työelämään siirtymisestä, vaan todellinen huolenaihe on nuorten työttömyys ja osittain vaikeat työllistymismahdollisuudet.

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella lukiolaisten käsityksiä työelämästä, yrittäjyydestä ja taloudesta sekä niihin liittyvien teemojen roolia lukio-opetuksessa. Tuomme ensin lyhyesti esille lukiolaisten tulevaisuuden jatko-opintosuunnitelmia (luku 3). Tämän jälkeen tarkastelemme lukiolaisnuorten käsityksiä ja kokemuksia työelämästä (luku 4) ja heidän arvioitaan suomalaisen työelämän tilasta (luku 5). Luvussa 6 perehdyimme siihen, millaiseksi nuoret mieltävät tulevaisuuden työurat ja mitä he toivovat tulevalta työltään. Tämän jälkeen tarkastelemme eri toimialojen vetovoimaa, työelämän eri sektoreiden ja asemien kiinnostavuutta ja lukiolaisia kiinnostavia yrityksiä (luku 7). Luku 8 käsittelee lukiolaisten näkemyksiä yrittäjyyden hyvistä ja huonoista puolista sekä siitä, millaisin keinoin yrittäjyyttä voitaisiin edistää. Lisäksi selvitämme lukiolaisnuorten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta ja sen toteutumisesta lukiokoulutuksessa (luku 9). Luvussa 10 tarkastelemme lukion roolia työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen edistäjänä. Lopuksi selvitämme vielä lukiolaisten suhtautumista rahankäyttöön ja säästämiseen. Tässä luvussa olemme erityisesti kiinnostuneita siitä, millaisena nuoret näkevät oman henkilökohtaisen taloudellisen tulevaisuutensa sekä millaisena he näkevät Suomen taloudellisen tulevaisuuden (luku 11).

2. Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä aikavälillä 14.9.–3.10.2011. Kyselyyn vastasi 3439 Suomessa opiskelevaa päivälukiolaista. Vastajat kutsuttiin mukaan tutkimukseen Suomen Lukiolaisten Liiton jäsenrekisteristä. Tulokset on painotettu tilastollisesti niin, että ne edustavat lukiolaisia sukupuolen ja asuinalueen mukaan. Tulosten tilastollinen virhemarginaali on 95 prosentin luottamusväleillä $\pm 1,7$ %-yksikköä.

Alla olevasta kaaviosta käyvät ilmi vastaajien taustatiedot ja vastaajamäärät eri ryhmissä.

Vuosikurssi

	N	%
1. vuosikurssi	157	5
2. vuosikurssi	1244	38
3.-4. vuosikurssi	1838	57

Sukupuoli

	N	% painotettu
Mies	829	44
Nainen	2446	56

Asumismuoto

		%
Vanhempien luona	3007	89
Omassa asunnossa tai vuokralla	355	10
Muu	63	1

3. Yliopistoon vai ammatti- korkeakouluun?

Alkuun tarkastelemme lyhyesti lukiolaisten tulevaisuuden suunnitelmia. Tiedustelimme lukiolaisilta heidän jatko-opintosuunnitelmistaan, ja kuten Lukio 2.0 -tutkimuksestakin kävi ilmi, lukion jälkeiset suunnitelmat ovat useammin selkeitä paremmin menestyville opiskelijoille sekä opintojen loppupuolella oleville. Tämä tutkimus vahvistaa tätä käsitystä: ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista vain 33 % tietää jatko-opintosuunnitelmistaan, kun kolmannen vuosikurssin opiskelijoista vastaava luku on 60 %. Niistä vastaajista, joiden keskiarvo on yli 9,5, jatko-opintosuunnitelmistaan on päättänyt 62 %. Vastaava luku niiden vastaajien osalta, joiden keskiarvo on alle 7,0 on 46 %.

Kysyimme niiltä vastaajilta, jotka jo tietävät jatko-opintosuunnitelmistaan, mitä he aikovat lukion jälkeen tehdä. Tulostemme mukaan yliopisto näyttäytyy ensisijaisena jatko-opiskelupaikkana suurimmalle osalle niistä vastaajista, jotka ovat jatko-opintosuunnitelmia tehneet. 76 % heistä ilmoittaa hakevansa yliopistoon. Myös keskiarvo jakaa vahvasti lukiolaisten jatko-opintosuunnitelmia. Heikommin opinnoissaan menestyvät hakevat huomattavasti useammin ammattikorkeakouluun kuin hyvin menestyvät.

Vastasis, että tiedät, mihin aiot hakeutua lukion jälkeen. Onko jokin seuraavista ensisijainen vaihtoehtosi?

Kuvaaja 1. Jatko-opintosuunnitelmat lukion jälkeen.

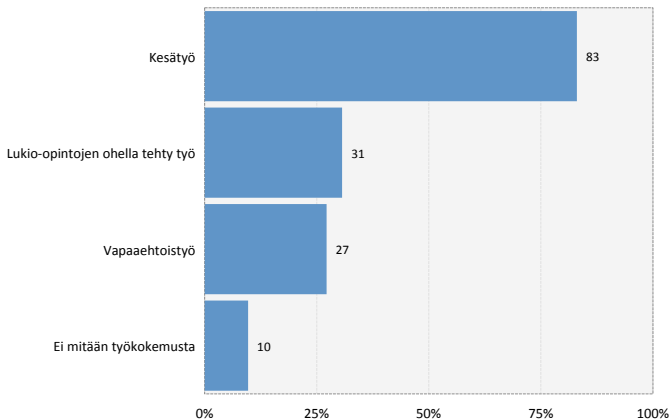
4. Näkemykset ja kokemukset työelämästä

Tässä luvussa tarkastelemme lukiolaisten kokemuksia työelämästä. Luvusta selviävät mm. tyypillisimmät toimialat, joilla lukiolaiset työskentelevät. Luvussa sivutaan lyhyesti myös sitä, miten lukiolaiset arvioivat vanhempiensa suhtautuvan työelämään ja kouluttautumiseen sekä lukiolaisten arvioita omasta menestymisestään suhteessa vanhempiinsa.

MIESTEN ALAT JA NAISTEN ALAT EROTTUVAT JO LUKIOSSA

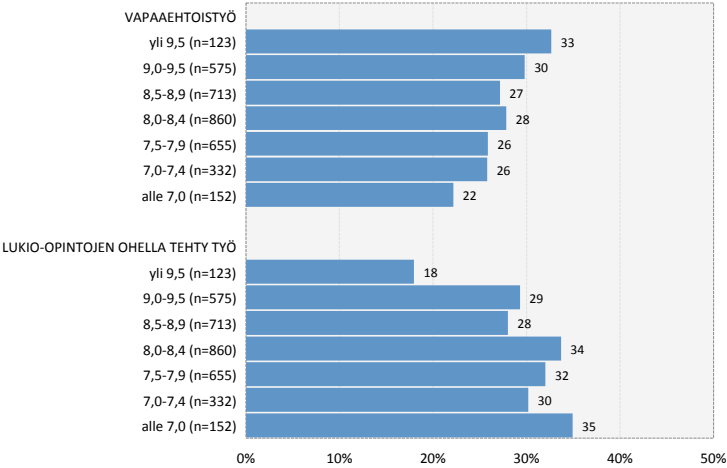
Lukiolaiset ovat ehtineet keräämään työkokemusta varsin runsaasti. Vain 10 prosentille vastaajista ei ole kertynyt mitään työkokemusta. Mitä pidemmälle lukio-opinnoissa päästään, sitä enemmän myös työkokemusta vastaajille kertyy. Eniten työkokemusta on kertynyt kuitenkin kesätöistä, 83 % vastaajista ilmoittaa olleensa kesätöissä. Lukio-opintojen ohella töitä tekee 31 % vastaajista ja vapaaehtoistyötä tekee 27 % vastaajista. Heikommin opinnoissaan menestyneet lukiolaiset tekevät hieman useammin töitä lukio-opintojensa ohella kuin hyvin menestyvät. Niistä vastaajista, joiden keskiarvo on yli 9,5, lukio-opintojen ohella töitä tekee 18 %. Vastaava luku niiden vastaajien joukossa, joiden keskiarvo on alle 7,0 on 35 %. Hyvin menestyvät taas tekevät hieman useammin vapaaehtoistyötä kuin heikommin menestyvät. Yli 9,5 keskiarvon omaavista vastaajista vapaaehtoistyötä tekee 33 %, kun taas niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, vapaaehtoistyötä tekee 22 %.

Millaista työkokemusta sinulla on? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Kuvaaja 2. Lukiolaisille kertynyt työkokemus.

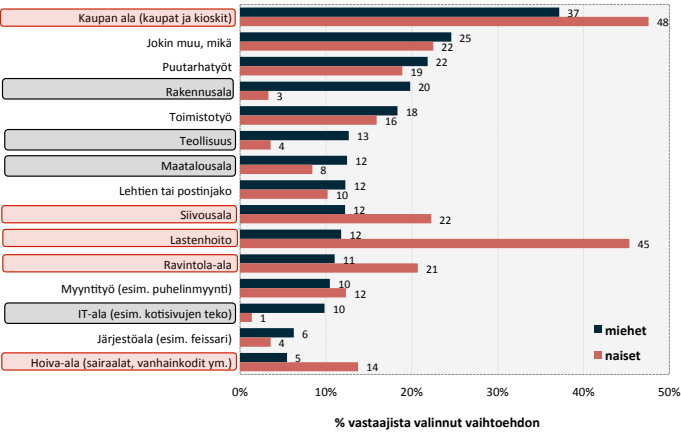
Millaista työkokemusta sinulla on?

Kuvaaja 3. Työkokemus keskiarvoittain

Työkokemusta lukiolaisilla on eniten kaupan alalta. 43 % kaikista vastaajista on ollut töissä kaupassa tai kioskissa. Lastenhoito, puutarhatyöt, siivousala ja ravintola-ala työllistävät lukiolaisia niin ikään kohtalaisen paljon. Lukiolaiset työskentelevät myös mm. urheilutoiminnan parissa, kuten uimakoulun opettajana tai tuomarina. Lisäksi erilaiset tapahtumat ja huvipuistot työllistävät lukiolaisia. Kuten kuvaajasta 4 nähdään, sukupuolten välillä on eroja siinä, miltä alalta työkokemusta on kertynyt. Naiset tekevät miehiä useammin töitä mm. kaupoissa, siistimistehtävissä, ravintola-alalla ja lastenhoidon parissa. Miehet taas työllistyvät naisia useammin mm. rakennusosalalle, teollisuuteen sekä IT-alalle.

Minkä alan työkokemusta sinulla on? Voit valita useamman alan.

Kuvaaja 4. Miesten ja naisten työkokemus eri toimialoilta.

LUKIOLAISILLA ON HYVIÄ KOKEMUKSIA TYÖELÄMÄSTÄ

Lukiolaisten työkokemukset ovat hyvin myönteisiä. 97 % vastaajista ilmoittaa työkokemuksensa olleen myönteisiä, eikä vastaajaryhmien välillä ole suuria eroja. Myönteiset kokemukset perustuvat pääasiassa mukavaan työilmapiiriin ja kivoihin työtovereihin. Myös itse työn sisältö saa monelta lukiolaiselta kiitosta. Yleisesti ottaen lukiolaiset vaikuttavat olevan tyytyväisiä kaikkeen työkokemukseen ja uuden oppimiseen. Vaikka palkka ei aina olisikaan päätä huimaava, kaikki ylimääräiset tulot nähdään usein positiivisessa valossa. Toisaalta kuitenkin myös negatiivisista kokemuksista mainitaan. Ne liittyvät usein nuorten työntekijöiden tietämättömyyden hyväksikäyttämiseen, töiden yksitoikkoisuuteen ja huonoon esimiestyöhön. Toisinaan työtehtävät ovat olleet raskaita ja joitakin vastaajia on harmittanut huono palkka.

“Olen tykännyt työpaikoistani rennon ja mukavan ilmapiirin sekä miellyttävän työn ansiosta.” (Mies, 2.vuosikurssi)

“Minut on aina koulutettu työhön ja aikuisetkin työntekijät ovat aina auttaneet ja tsempanneet” (Nainen, 4. vuosikurssi)

“Holhoava pomo joka hengitti koko ajan niskaan, vaikka työtehtävät olivat hyvin yksinkertaisia (hyllyjen täyttöö ja roskien vientiä). Työ oli myös hyvin yksitoikkoista ja turruttavaa.” (Mies, 2. vuosikurssi)

“Palkka on ollut aika huono kesätoissa ja jotkut työntekijät kohtelevat nuoria alemm-parvoisesti ja katselevat nenänvarttaan pitkin” (Nainen, 2. vuosikurssi)

MELKEIN PUOLET MIEHISTÄ USKOO MENESTYVÄNSÄ TYÖELÄMÄSSÄ VANHEMPIAAN PAREMMIN

Lähes kaikki lukiolaiset (93%) arvioivat vanhempiensa suhtautuvan myönteisesti työelämään. Niiden vastaajien osalta, joiden keskiarvo on alle 7,0, luku on hieman pienempi (87 %). Tosin heistä hieman useampi ei osaa sanoa, miten vanhemmat työelämään suhtautuvat (11%). Reilu kolmannes vastaajista (36 %) ei osaa sanoa, mitä heidän vanhempansa ajattelevat yrittäjyydestä. Yrittäjyys näyttääkin jäävän kohtalaisen vieraaksi aiheeksi kotona. Lähes kaikki vastaajat (96 %) kokevat myös, että vanhemmat kannustavat heitä koulutustumaan.

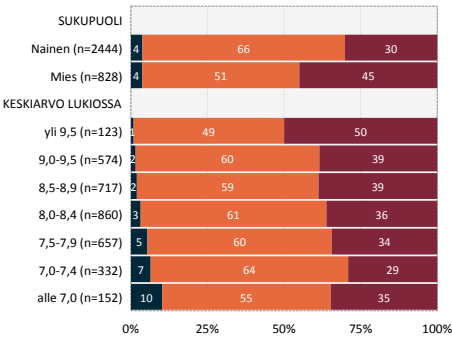
Lukiolaiset suhtautuvat pääasiassa hyvin positiivisesti omiin tulevaisuuden näkymiinsä. 60 % kaikista vastaajista uskoo menestyvänsä työelämässä suunnilleen yhtä hyvin kuin omat vanhempansa. Reilu kolmannes (36 %) uskoo menestyvänsä paremmin kuin omat vanhempansa. Miehillä on kuitenkin selvästi parempi itseluottamus työelämässä menestymi-

sen suhteen kuin naisilla. Miehistä 45 % uskoo menestyvänsä työelämässä vanhempiansa paremmin, kun naisista vastaava luku on 30 %.

Tarkasteltuna väittämiä suhteessa vanhempien tuloihin, nähdään, että vanhempien tulotason pudotessa nuorten usko menestyä vanhempiaan paremmin kasvaa. Heikosti toimeentulevien vanhempien lapsista 62 % uskoo menestyvänsä vanhempiaan paremmin työelämässä. Sen sijaan melkein joka kymmenes erittäin hyvin toimeen tulevien vanhempien lapsista uskoo menestyvänsä vanhempiaan huonommin.

Miten uskot menestyväsi työelämässä verrattuna vanhempiisi?

- Uskon menestyväni työelämässä huonommin kuin omat vanhempani
- Uskon menestyväni työelämässä suunnilleen yhtä hyvin kuin omat vanhempani
- Uskon menestyväni työelämässä paremmin kuin omat vanhempani

Kuvaaja 5. Usko työelämässä menestymiseen suhteessa omiin vanhempiin.

5. Näkemykset suomalaisen työelämän tilasta

OPPIA HANKITTAVA KOKO TYÖURAN AJAN

Nuorten ja korkeasti koulutettujen tulee voida luottaa siihen, että koulutus johtaa työllistymiseen omalle alalle. Se on myös yhteiskunnan etu, sillä muuten koulutuspanostus menee hukkaan. Korkeakoulujen pitääkin seurata työmarkkinoiden kehitystä niin, että niillä säilyy koko ajan käsitys työelämässä vaadittavista taidoista. Koulutusta voidaan kehittää vielä paljon, jotta se vastaisi paremmin työelämän tarpeisiin.

Jokaisella vastavalmistuneella tulisi olla hyvät yleiset valmiudet toimia työelämässä. Heidän pitäisi tuntea työelämän perussäännöt ja tietää omat oikeutensa ja velvollisuutensa. Näin ei aina ole. Siksi nuorten työelämä tietoutta on syytä lisätä jo opiskeluaikana.

Suomalainen työ kulttuuri muuttuu lähivuosina valtavasti. Koska nuorilla on erilainen käsitys työelämästä kuin heidän vanhemmillaan, työnantajien on muutettava työpaikkojen johtamiskulttuuria.

Uskon, että nuorilla on terve suhtautuminen työhön. Nuorten asenteet eivät ole muuttuneet aiempaa kielteisemmiksi viimeisen parinkymmenen vuoden aikana, toisin kuin kuulee väitettävän. Nuorten sitoutuminen omaan työpaikkaansa näyttää tilastojen mukaan kasvaneen. Entistä suurempi osa erityisesti 15–24-vuotiaista pitää ansiotyötä erittäin merkittävänä.

Elinikäinen oppiminen on tulevaisuudessa tärkeämpää kuin nyt. Kukaan ei voi olettaa pysyvänsä saman työnantajan palveluksessa tai samantyyppisissä töissä koko työuransa ajan. Tämän takia jatkuva oppiminen ja osaamisen kartuttaminen on tärkeää.

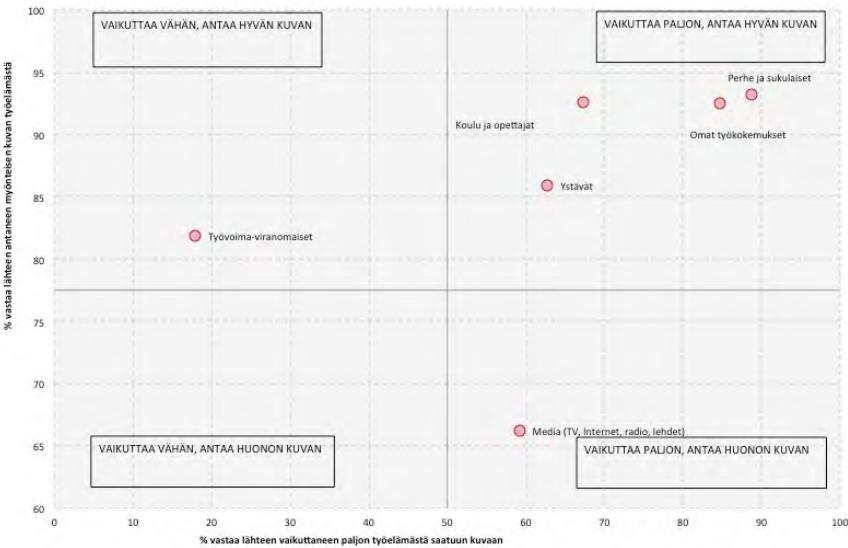
Sture Fjäder
puheenjohtaja
Akava

Tässä luvussa tarkastelemme, mistä lukiolaisten saama tieto työelämästä tulee, ja minkälaista näiden eri lähteiden välittämä tieto on. Perehdyimme myös lukiolaisten näkemyksiin suomalaisen työelämän tilasta: mitkä asiat ovat vastaajien mielestä hyvin ja missä olisi parantamisen varaa. Luvun lopussa käsittelemme myös työelämässä menestymiseen vaikuttavia tekijöitä.

PERHE JA SUKULAISET VÄLITTÄVÄT MYÖNTEISINTÄ KUVAA TYÖELÄMÄSTÄ

Lukiolaisten mielikuvat työelämästä muodostuvat pääasiassa perheen ja sukulaisten sekä omien työkokemusten perusteella. Sekä omat kokemukset että perheen ja sukulaisten välittämä kuva vahvistavat myönteistä kuvaa työelämästä. Työvoimaviranomaiset jäävät hyvin vieraiksi lukiolaisille, tai ainakaan he eivät juurikaan vaikuta työelämästä muodostuneeseen kuvaan. Ystävillä on kohtalaisen suuri merkitys, ja heidän merkityksensä tiedon välittäjänä kasvaa opintojen edetessä ja näin ollen myös työkokemuksen lisääntyessä.

Myös medialla on suuri merkitys työelämää koskevan tiedon välittäjänä, mutta sen välittämä kuva nähdään muita lähteitä useammin negatiivisena. Toisaalta median merkitys tiedon välittäjänä laskee hieman opintojen edetessä ja näyttääkin siltä, että mediakriittisyys lisääntyy tultaessa lukio-opintojen loppusuoralle. Huomattavaa on, että hyvin opinnoissaan menestyvät katsovat median välittämän kuvan useammin kielteiseksi kuin muut. Myös koululla ja opettajilla on kohtalaisen suuri vaikutus siihen, millainen kuva työelämästä muodostuu. Mielenkiintoista on, että koulun ja opettajien rooli työelämästä muodostuneeseen kuvaan on suurempi hyvin opinnoissaan menestyville sekä naisille.

Kuvaaja 6. Eri lähteiden vaikutus työelämästä saatuaan kuvaan.

KÄSITYKSET TYÖELÄMÄSSÄ VALLITSEVASTA TASA-ARVOSTA JAKAANTUVAT

Kysyttäessä lukiolaisilta, mitkä asiat ovat heidän mielikuviansa mukaan hyvin suomalaisessa työelämässä, esille nousee useita teemoja. Useimmiten mainitaan työturvallisuus ja yleisesti hyvät työskentelyolosuhteet. Työntekijöiden oikeudet arvioidaan hyviksi ja ammattiliittojen nähdään tuovan turvallisuutta työmarkkinoille. Suomalainen palkkataso arvioidaan useimmiten hyväksi ja kouluttautumismahdollisuudet saavat kiitosta, sillä niiden katsotaan helpottavan mm. alan vaihtoa.

”Työntekijöiden oikeudet toteutuvat yleensä hyvin (ainakin näin annetaan ymmärtää), työterveydenhuolto on parempaa kuin monissa muissa maissa.”
(Nainen, 3. vuosikurssi)

”Kuka tahansa voi kouluttautua mihin työhön tahansa, ihonväriin tai sukupuoleen katsomatta.” (Nainen, 1. vuosikurssi)

”Palkkataso on hyvä, ja työturvallisuus sekä -terveydenhuolto on hyvää.”
(Mies, 2. vuosikurssi)

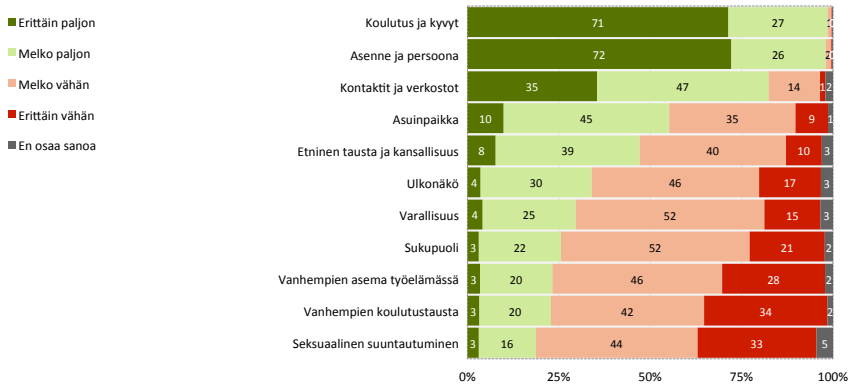

Kuvaaja 7. Mitkä asiat ovat mielestäsi hyvin suomalaisessa työelämässä?

Tasa-arvo näyttäytyy teemana, joka nähdään sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa kysyttäessä suomalaisen työelämän hyviä ja huonoja puolia. Yhtäältä moni näkee, että tasa-arvo toteutuu suomalaisessa työelämässä suhteellisen hyvin, toisaalta hyvin moni mainitsee siinä olevan myös parantamisen varaa. Sukupuolten välinen tasa-arvo kirvoitti eniten kritiikkiä erityisesti palkkojen osalta. Tasa-arvossa nähdään ongelmia myös ulkomaalaisen

Tarkasteltaessa väittämiä suhteessa taustamuuttujiin, voidaan nähdä, että naiset (32 %) uskovat miehiä (18 %) useammin sukupuolella olevan merkitystä työelämässä menestymiseen. Myös heikommin opinnoissaan menestyvät näkevät hyvin menestyneitä useammin, että sukupuolella on paljon vaikutusta. Niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, 33 % näkee, että sukupuolella on paljon vaikutusta työelämässä menestymiseen. Vastaava luku niistä vastaajista, joiden keskiarvo on yli 9,5 on 21 %. Seksuaalisella suuntautumisella uskotaan olevan sitä enemmän vaikutusta, mitä heikommin vastaaja on menestynyt opinnoissaan. Yli 9,5 keskiarvon omaavista vain 4 % näkee, että sillä on vaikutusta. Sitä vastoin niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, näin ajattelee 29 %.

Kuinka paljon uskot, että nämä tekijät vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin menestyä suomalaisessa työelämässä?

Kuvaaja 9. Työelämässä menestymiseen vaikuttavat tekijät.

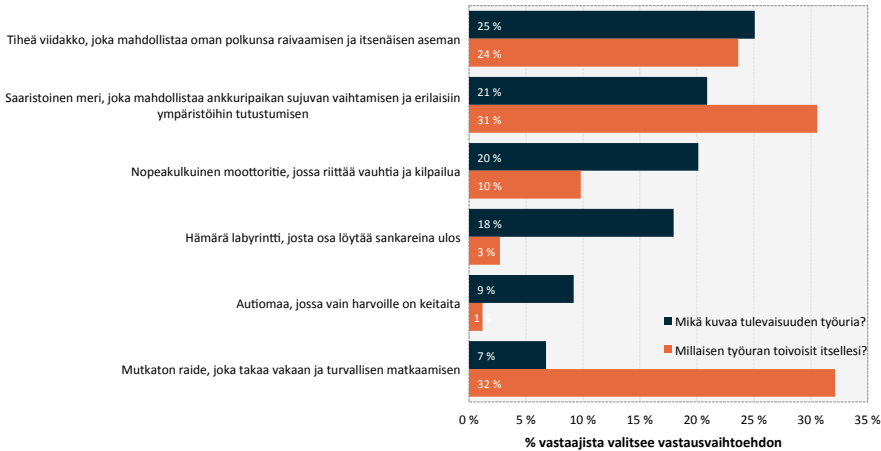
6. Työurat ja tuleva työ

Tässä luvussa tarkastelemme lukiolaisten ajatuksia ja toiveita työuriin ja työhön liittyen sekä tuomme esille sukupuolten välisiä eroja siitä, mitä työltä toivotaan.

TYÖURALTA TOIVOTAAN YHTÄÄLTÄ TURVALLISUUTTA, TOISAALTA VAIHTELEVUUTTA

Lukiolaisten käsitykset tulevaisuuden mahdollisista työurista jakautuvat, samoin kuin heidän toiveensa omista työuristaan. Suosituimmat vaihtoehdot oman tulevan työuran osalta ovat mutkaton raide, joka takaa vakaan ja turvallisen matkaamisen (32 %) sekä saaristoinen meri, joka mahdollistaa ankkuripaikan sujuvan vaihtamisen ja erilaisiin ympäristöihin tutustumisen (31 %). Harvempi lukiolaisista on kuitenkaan näin optimistinen todellisuuden suhteen, sillä vain 7 % näkee, että mutkaton raide kuvaisi tulevia työuria, ja saaristoiseen mereen verrattaviin työuriin uskoo 21 %.

Todellisuus ja toiveet näyttävät lukiolaisten mielissä kohtaavan parhaiten sen kaltaisesa työurassa, jota kuvaillaan näin: tiheä viidakko, joka mahdollistaa oman polkunsa raivaamisen ja itsenäisen aseman. Tätä omalle osalleen toivoo noin neljännes, ja sen kaltaisena tulevaisuuden työurat näyttäytyvät noin neljännekselle. Vähiten lukiolaisia houkuttaa ajatus työurasta autiomaana, jossa vain harvoille on keitaita (1 %). Kuitenkin 9 % näkee, että tulevaisuudessa työelämä menee tähän suuntaan. Samoin työuraa, jota kuvataan hämäräksi labyrintiksi, josta osa löytää sankareina ulos toivoo omalle kohdalleen vain 3 %. Kuitenkin melkein viidennes näkee tämän mahdollisena tulevaisuuden polkuna työelämässä.

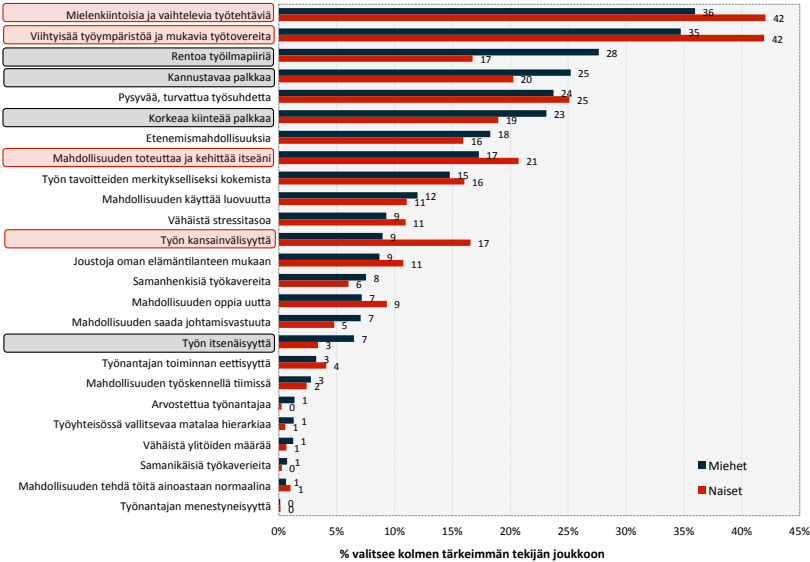
Kuvaaja 10. Mielikuvat tulevaisuuden työurista vs. toiveet omasta työurasta.

NAISET JA MIEHET TOIVOVAT ERILAISIA ASIOITA TULEVALTA TYÖLTÄÄN

Lukiolaiset toivovat tulevalta työltään ennen kaikkea mielenkiintoisia ja vaihtelevia työtehtäviä, viihtyisää työympäristöä ja mukavia työtovereita. Pysyvä ja turvallinen työsuhde nähdään myös tärkeänä. Vajaa neljännes kokee kannustavan palkan ja rennon työilmapiirin tärkeänä. Sitä vastoin esimerkiksi työnantajan menestyneisyys, työyhteisön matala hierarkia ja säännölliset toimistotyöajat eivät näyttäydy tärkeinä tekijöinä lukiolaisille.

Toiveet tulevan työn suhteen eroavat jonkin verran sukupuolittain. Kuten kuvaajasta 11 näkyy, naiset toivovat miehiä useammin mm. mielenkiintoisia ja vaihtelevia työtehtäviä, viihtyisää työympäristöä ja mukavia työkavereita sekä työn kansainvälisyyttä. Miehet taas toivovat työltä naisia useammin mm. rentoa työilmapiiriä ja kannustavaa palkkaa. Miehillä myös työn itsenäisyys ja mahdollisuus saada johtamisvastuuta korostuvat hieman naisia enemmän.

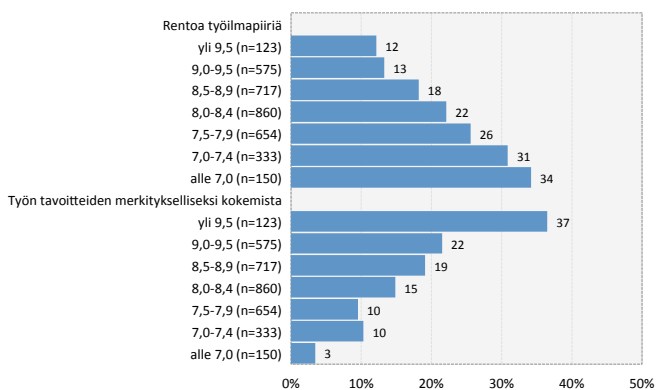
Mitä toivot tulevalta työltäsi? Valitse kolme tärkeintä.

Kuvaaja 11. Erot miesten ja naisten välillä tulevaisuuden työn suhteen.

Myös opintomenestys vaikuttaa siihen, mitä tulevalta työltä toivotaan. Rento työilmapiiri muodostuu sitä tärkeämmäksi, mitä alempi keskiarvo vastaajalla on. Vastaajista, joiden keskiarvo on yli 9,5, sen ilmoittaa tärkeäksi 12 %. Vastaava luku niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, on 34 %. Työn tavoitteiden merkitykselliseksi kokeminen taas nähdään tärkeämmäksi sitä useammin, mitä paremmin on menestynyt opinnoissaan, samoin opintojen edetessä. Niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, tämän näkee tärkeäksi vain 3 %. Yli 9,5 keskiarvon omaavista vastaajista 37 % ilmoittaa kokevansa sen tärkeäksi.

Mitä toivot tulevalta työltäsi? Valitse kolme tärkeintä.

Kuvaaja 12. Rennon työilmapiirin ja työn tavoitteiden merkitykselliseksi kokemisen tärkeys suhteessa opiskelijan keskiarvoon.

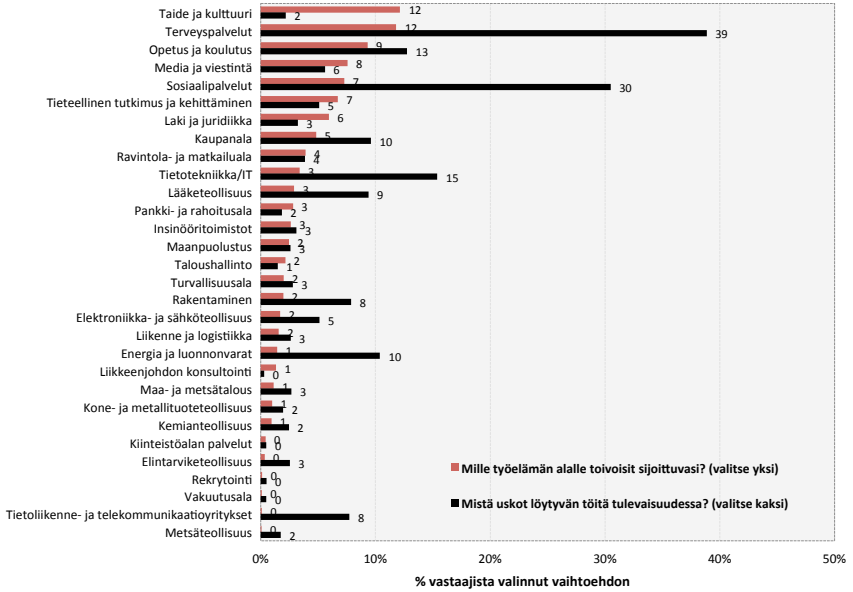
7. Toimialojen ja työ- elämän sektoreiden kiinnostavuus

Tässä luvussa tarkastelun keskiössä ovat toimialat ja työelämän eri sektorit. Tarkastelemme mm. eri toimialojen vetovoimaa ja lukiolaisten käsityksiä siitä, millainen eri alojen työllisyys-tilanne on tulevaisuudessa. Tämän lisäksi tuomme esille, minkälaisissa tehtävissä ja millä sektorilla lukiolaiset haluaisivat työskennellä. Luvun lopussa tutustumme myös siihen, mitä yrityksiä lukiolaiset pitävät kiinnostavina.

TOIMIALOJEN VETOVOIMA JA OLETETTU TYÖLLISYYSTILANNE EIVÄT KULJE KÄSI KÄDESSÄ

Toimialoista kiinnostavimpina nähdään taide ja kulttuuri, terveystalvelut ja opetus ja koulutus. Kuten kuvaajasta 13 näkee, toimialojen kiinnostavuus ei välttämättä ole yhteydessä siihen, kuinka niiden uskotaan työllistävän tulevaisuudessa. Vaikka taide- ja kulttuuriala kiinnostaa, ei sen työnäkymiä pidetä hyvinä. Vain 2 % vastaajista valitsee taiteen ja kulttuurin niiden kahden alan joukkoon, joilta uskoo löytyvän töitä tulevaisuudessa. Terveystalveluista ja sosiaalipalveluista töitä sitä vastoin uskotaan löytyvän. 39 % valitsee terveystalvelut ja 30 % sosiaalipalvelut työllistävien alojen joukkoon. Samaan aikaan 12 % valitsee terveystalvelut ja 7 % sosiaalipalvelut alaksi, jolle toivoo työllistyvänsä. Myös tietotekniikka/IT-alan, lääketeollisuuden ja energia- ja luonnonvara-alan työtilanne arvioidaan hyväksi tulevaisuudessa. Liikkeenjohdon konsultointi ja vakuutusala nähdään työllisyyden kannalta kaikkein heikoimmassa valossa, mikä voi johtua myös siitä, että lukiolaiset eivät välttämättä osaa arvioida näiden alojen työllisyysnäkömiä.

Alojen vetovoima vs. tulevaisuuden oletettu työtilanne

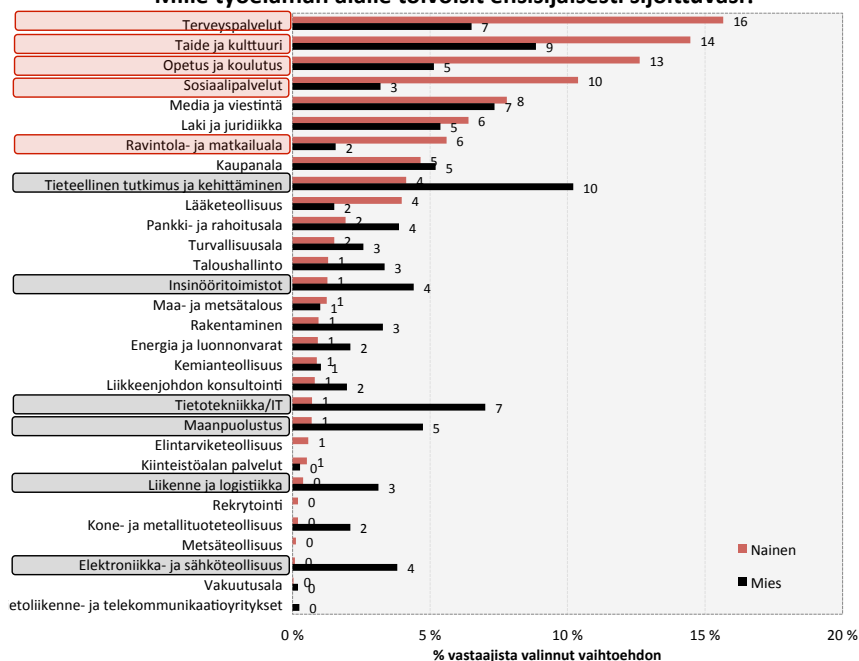

Kuvaaja 13. Toimialojen vetovoima vs. alojen työllisyysnäkymät.

Toimialojen vetovoima jakaantuu myös hyvin vahvasti sukupuolen mukaan. Kuten kuvaajas- ta 14 voidaan nähdä, naiset ovat miehiä selvästi kiinnostuneempia työllistymään esimerkiksi terveyspalveluihin, taiteen ja kulttuurin alalle, opetuksen ja koulutuksen pariin ja sosiaali- palveluihin. Miehiä taas kiinnostaa huomattavasti naisia enemmän mm. tieteellinen tutkimus ja kehittäminen, pankki- ja rahoitusala, tietotekniikka ja IT sekä maanpuolustus. Vaikka terveyspalvelut ja taide ja kulttuuri vetävätkin naisia enemmän puoleensa, on miehilläkin kiinnostusta näille aloille: taide ja kulttuuri on miesten keskuudessa toiseksi suosituin ala.

Hyvin heikon vetovoiman aloina tämän tutkimuksen valossa näyttäytyvät mm. met- säteollisuus, tietoliikenne- ja telekommunikaatioyritykset ja vakuutusala. Tietoliikenne ja telekommunikaatioyritysten osalta tulos on mielenkiintoinen, sillä jatkossa nähdään, että lukiolaiset nimeävät Nokian Suomen kiinnostavimmaksi yritykseksi. Toisaalta kiinnostavuus ei välttämättä heijasta ainoastaan positiivisia mielikuvia, sillä Nokia on ollut viime aikoina usein negatiivisen uutisoinnin kohteena.

Mille työelämän alalle toivoisit ensisijaisesti sijoittuvasi?

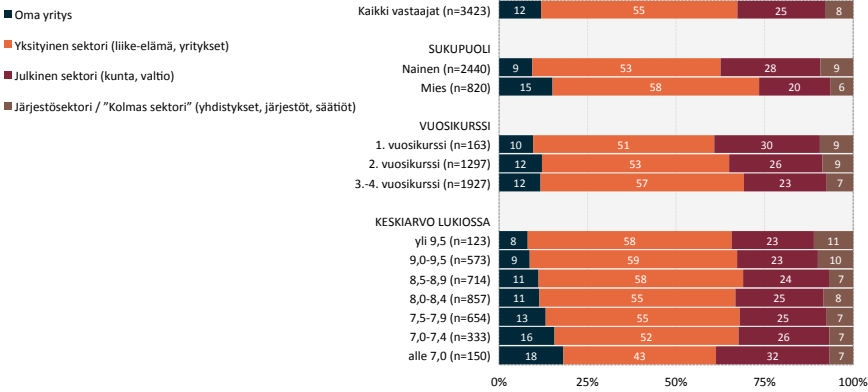

Kuvaaja 14. Toimialojen vetovoima sukupuolittain.

YKSITYINEN SEKTORI JA ASiantuntijatehtävät NÄHDÄÄN HOUKUTTELEVINA

Yksityinen sektori näyttäyty kaikkein vetovoimaisimpana kysyttäessä, mille työelämän sektorille lukiolaiset haluaisivat tulevaisuudessa työllistyä: 55 % ilmoittaa työllistyvänsä mieluiten yksityiselle sektorille. Neljännes kaikista vastaajista on kiinnostunut julkisella sektorilla työskentelemisestä ja 12 % lukiolaisista perustaisi mieluiten oman yrityksen. Kuvaajasta 15 nähdään, että miehet (15 %) ovat hieman useammin kiinnostuneita yrittäjyydestä kuin naiset (9 %). Kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan myös nousee keskiarvon laskiessa. Niistä vastaajista, joiden keskiarvo on yli 9,5, ainoastaan 8 % ilmoittaa työllistyvänsä mieluiten omaan yritykseen. Sen sijaan niistä vastaajista, joiden keskiarvo on alle 7,0, omaan yritykseen haluaisi työllistyä 18 %.

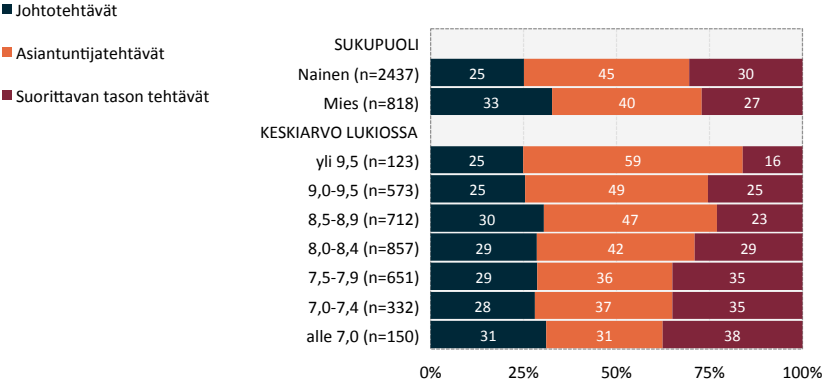
Mille seuraavista työelämän sektoreista työllistytisit mieluiten?

Kuvaaja 15. Työelämän eri sektoreiden kiinnostavuus.

Lukiolaisista melkein kolmannes näkee itsensä johtotehtävissä tulevaisuudessa, miehet (33 %) useammin kuin naiset (25 %). Asiantuntijatehtävät kuitenkin houkuttelevat lukiolaisia eniten. 43 % kaikista vastaajista haluaisi työskennellä asiantuntijatehtävissä. Asiantuntijatehtävät kiinnostavat eniten niitä vastaajia, joiden keskiarvo on yli 9,0. Sitä vastoin he näkevät itsensä johtotehtävissä hieman harvemmin kuin heikommin menestyneet. Kaikista lukiolaisista 29 % haluaisi työskennellä suorittavan tason tehtävissä, ja kiinnostus kasvaa sitä mukaa, mitä heikommin opinnoissaan menestyy.

Millaisissa työtehtävissä haluaisit mieluiten nähdä itsesi tulevaisuudessa? Valitse yksi.

Kuvaaja 16. Työtehtävien kiinnostavuus.

NOKIA JA APPLE NÄHDÄÄN KIINNOSTAVIMPINA YRITYKSIÄ

Telekommunikaatio- ja ICT-alalla toimivat yritykset tulevat vahvasti esille kysyttäessä, mitkä ovat Suomen ja maailman kiinnostavimmat yritykset. Nokia on vastaajien mielestä Suomen ylivoimaisesti kiinnostavin yritys ja Apple selkeästi kiinnostavin globaalisti. Tämä on mielenkiintoista, sillä aikaisemmin esille tuli, että toimialana tietoliikenne- ja telekommunikaatioala ei erityisemmin houkuttele. Toisaalta Nokian ja Applen kiinnostavuus ei välttämättä tarkoita yksiselitteisesti sitä, että kiinnostus olisi ainoastaan positiivista. Erityisesti Nokiasta on viimeaikoina uutisoitu negatiiviseen sävyyn, mikä on voinut herättää lukiolaisissa kiinnostuksen seurata, mitä yrityksessä tapahtuu.

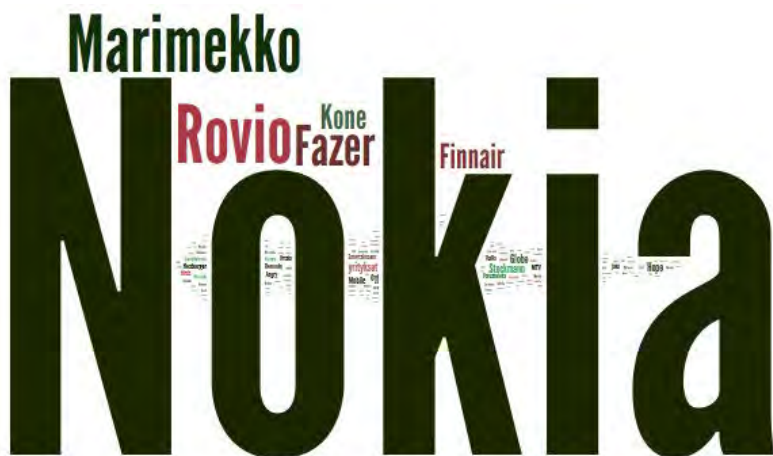
Kun lukiolaisilta kysyttiin, minkälaisen yrityksen he itse perustaisivat, mikäli heillä olisi yrityksen perustamiseen tarvittavat resurssit, toimiala näyttää hieman erilaiselta. Tässä kohtaa suosioon pääsevät ravintola-ala ja kaupan ala. Kiinnostus kahvilan perustamiseen toistuu avoimissa vastauksissa usein, samoin ravintolan perustaminen kiinnostaisi lukiolaisia. Moni on myös kiinnostunut oman kaupan perustamisesta. Kiinnostavia teemoja omalle yritykselle ovat mm. musiikki, taide, liikunta, vaatteet ja laki. Miesten yritysidealit liittyvät usein myös tekniikkaan.

“Perustaisin pienen, kodikkaan ja suht helposti pyöritettävän kahvilan.”

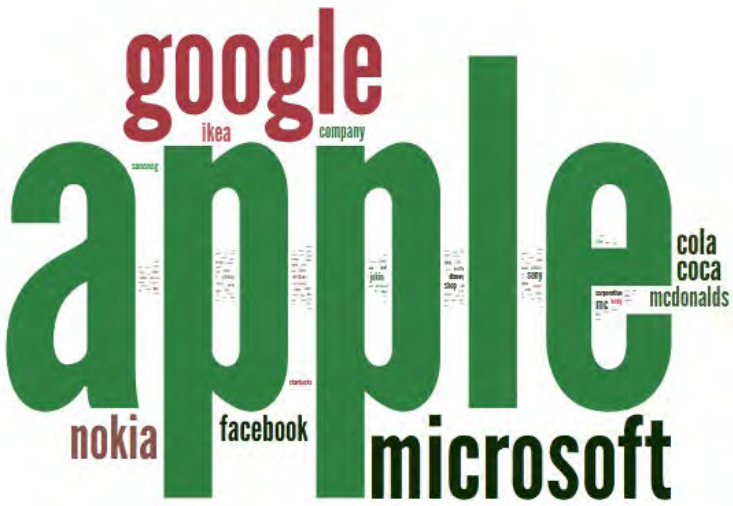
(Nainen, 3. vuosikurssi)

“Perustaisin tietotekniikkayrityksen joka panostaisi innovatiiviseen kehittämiseen.”

(Mies, 3.-4. vuosikurssi)

Kuvaaja 17. Mikä on mielestäsi Suomen kiinnostavin yritys?

Kuvaaja 18. Mikä on mielestäsi maailman kiinnostavin yritys?

8. Mielikuvat yrittäjyydestä ja yrittäjyyden edistäminen

YRITTÄJYYS KANTAA SUOMEA

Suomessa on meneillään elinkeinorakenteen murros, jonka seurauksena uudet työpaikat syntyvät lähes yksinomaan pk-sektorin yrityksiin. Vastaavasti suurteollisuudesta työpaikat vähenevät. Viimeisen vuosikymmenen aikana on suurteollisuudesta vähentynyt lähes 50 000 työpaikkaa. Mitään merkkejä siitä, että tämä trendi muuttuisi, ei ole näköpiirissä. Elinkeinoelämä on Suomessa muuttumassa verkottuneeksi pienten ja keskisuurten yritysten tuotantoketjuksi, jossa suurilla yrityksillä on enää harvoin rooli uusien työpaikkojen synnyttäjänä.

Selviytyäkseen elinkeinorakenteen muutoksesta Suomi tarvitsee uusia yrittäjiä ja yrityksiä. Nykyisistä yrittäjistä on jopa 50 000 siirtymässä eläkkeelle tulevien viiden vuoden aikana. Meille on syntymässä yrittäjyysvajetta. Nyt onkin yrittäjyyteen uskovailla nuorilla oiva tilaisuus lähteä toteuttamaan tuote- tai palveluideoitaan ja unelmaa omasta yrityksestä.

Yrityksen perustaminen on helppoa. Netistä löytyvillä ohjeilla ja 2 500 euron pääomalla syntyy osakeyhtiö käytännössä yhdessä päivässä. Toiminimen voi perustaa vielä helpommin ja edullisemmin. Yhteiskunnan taholta on aloittavalle yrittäjälle tarjolla runsaasti neuvontaa, tukea ja rahoitusta. Esimerkiksi Finnveralta löytyy aloittavan yrityksen pienlaina, jolla vähäisiä alkuinvestointeja vaativan yritystoiminnan saa käynnistettyä.

Kenelle yrittäjyys sitten sopii. Yrittäjäksi ryhtyminen edellyttää valmiutta kovaan työhön, luovuutta, rohkeutta, riskinottoa ja ripauksen onnea. Oma kokemukseni lukioajoilta on, että ne kaikkein kekseliäimmät ja energisimmät kaverit, jotka myös toteuttivat ideoimansa kepposet, ovat nyt menestyneitä yrittäjiä. Yrittäjien arvot vapaus, vastuu ja luovuus kuvaavat hyvin nykyisen nuorisonkin arvoja. Halutaan tehdä sitä "omaa juttua" ja kehittää siitä maailman laajuinen hitti. Nykyinen jakeluteknologia internet mahdollistaa yrittämisen oikeastaan missä päin maailmaa tahansa markkinoilla, jotka lähtökohtaisesti ovat globaalit.

Yrittäminen kannattaa aina!

Mikko Simonlinna
puheenjohtaja
Suomen Yrittäjät

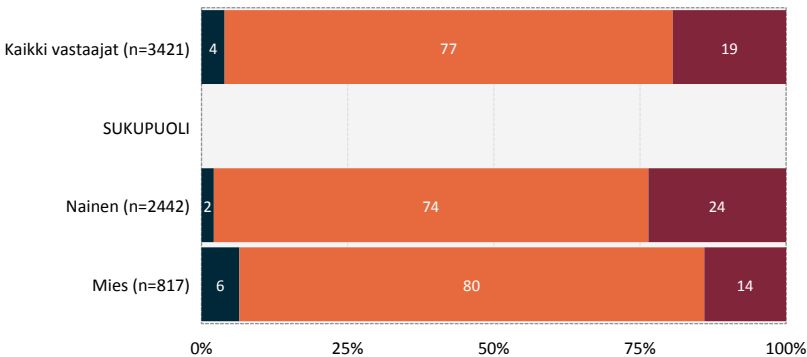
Tässä luvussa tarkastelemme lukiolaisten käsityksiä yrittäjyydestä ja siihen liitetystä hyvistä ja huonoista puolista. Tämän lisäksi käsittelemme tekijöitä, joilla yrittäjyyttä voitaisiin lukiolaisten mielestä edistää.

YRITTÄJYYTEEN LIITETÄÄN YHTÄÄLTÄ VAPAUS, TOISAALTA SUURET RISKIT

Jo aikaisemmin tuli esille, että 12 % lukiolaisista työllistyisi mieluiten omaan yritykseen eri työelämän sektoreista. Kuitenkin kysyttäessä suhdetta yrittäjyyteen, vain 4 % ilmoittaa sen olevan ensisijainen vaihtoehto. Toisaalta 77 % ilmoittaa voivansa harkita yrittäjäksi ryhtymistä. 19 % kaikista vastaajista ilmoittaa, ettei ryhtyisi yrittäjäksi mistään hinnasta. Kuten kuvaajasta 19 näkee, yrittäjyys kiinnostaa miehiä hieman useammin kuin naisia.

Mikä seuraavista kuvaa omaa suhdettasi yrittäjyyteen? Valitse yksi.

- Yrittäjyys on ensisijainen uravaihtoehtoni
- Voisin harkita ryhtyväni yrittäjäksi
- En ryhtyisi yrittäjäksi missään olosuhteissa

Kuvaaja 19. Lukiolaisten suhde yrittäjyyteen.

Lukiolaisia pyydettiin kertomaan spontaaneja mielikuviaan yrittäjyyden hyvistä ja huonoista puolista. Yrittäjyyden hyvistä puolista esille tulee muun muassa itsenäisyys, työaikojen joustavuus ja joustavuus ylipäättään, sillä yrittäjät nähdään hyvin pitkälti oman itsensä herroina. Yrittäjänä toimiminen nähdään kohtalaisen vapaana ja yrittäjyys nähdään oivallisena tapana toteuttaa itseään.

”Itsensä herra, joustavat työajat” (Nainen, 3. vuosikurssi)

”Oman luovuuden toteuttaminen ja vapaus tehdä sitä, mitä itse on aina tahtonut” (Mies, 2. vuosikurssi)

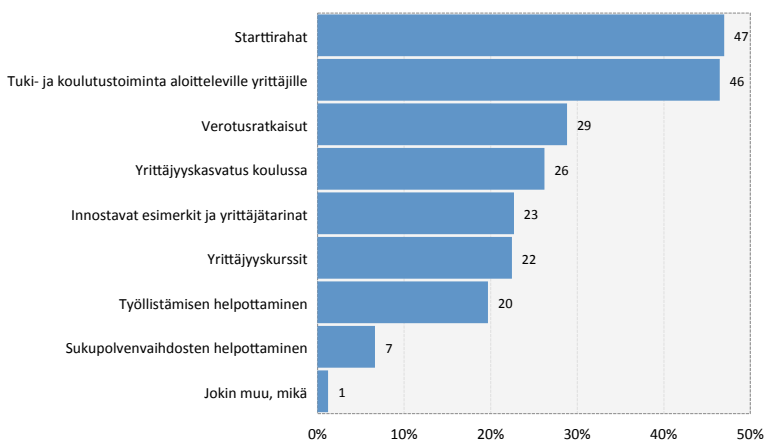

Suurimpana ongelmana yrittäjyydessä nähdään riskit, suuri vastuu, epävarmuus ja stressi. Moni vastaajista ajattelee, että työpäivät venyvät yrittäjillä usein pitkiksi, eikä tätä nähdä positiivisena asiana. Myös ongelmat verotuksessa mainitaan joitakin kertoja.

STARTTIRAHAN, TUEN JA KOULUTUKSEN NÄHDÄÄN EDISTÄVÄN YRITTÄJYYTTÄ

Lukiolaiset näkevät, että parhaiten yrittäjyyttä tukisivat starttiraha sekä tuki- ja koulutus-toiminta aloitteleville yrittäjille. Starttirahaa painottavat useammin heikommin opinnoissaan menestyvät, kun taas tuki- ja koulutustoimintaa aloitteleville yrittäjille painottavat paremmin opinnoissaan menestyvät. Avoimissa vastauksissa puhutaan puolestaan mm. jonkinlaisen turvatakuun puolesta, jotta yrittäjyyden riskejä voitaisiin pienentää. Reilu neljännes vastaa-jista näkee, että yrittäjyyskasvatuksella on tärkeä rooli yrittäjyyden edistämisessä. Melkein neljännes liputtaa innostavien esimerkkien ja yrittäjätarinoiden puolesta, myös yrittäjyys-kurssit saavat kohtalaisen paljon kannatusta.

Millaisilla keinoilla voitaisiin mielestäsi edistää sitä, että entistä useampi ryhtyisi yrittäjäksi? Valitse mielestäsi kaksi tärkeintä.

Kuvaaja 22. Keinot, joilla voitaisiin edistää yrittäjäksi ryhtymistä.

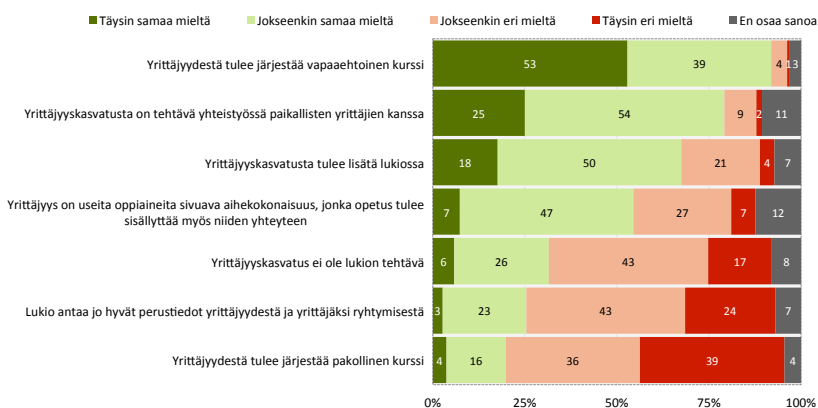
9. Lukiolaisten käsityksiä lukion yrittäjyyskasvatuksesta

Tässä luvussa selvitämme lukiolaisten käsityksiä yrittäjyyskasvatuksesta sekä siitä, millaisilla keinoilla yrittäjyyskasvatusta voitaisiin toteuttaa ja tukea lukiokoulutuksessa.

YRITTÄJYYS KIINNOSTAA LUKIOLAISIA

Vaikka yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus ovat tulleet hyvin ajankohtaisiksi teemoiksi viime vuosien aikana, puuttuvat yrittäjyyteen liittyvät teemat vielä useiden lukioiden opetustarjonnasta. Kuvaajasta 23 on nähtävissä, että yrittäjyyskasvatukselle on kuitenkin kysyntää lukiolaisten keskuudessa: 92 % vastaajista näkee, että yrittäjyydestä tulisi järjestää vapaaehtoinen kurssi ja 79 % vastaajista ajattelee, että yrittäjyyskasvatusta tulisi tehdä yhteistyössä paikallisten yrittäjien kanssa. Myös iso osa vastaajista (68 %) on sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatusta tulee lisätä lukiossa.

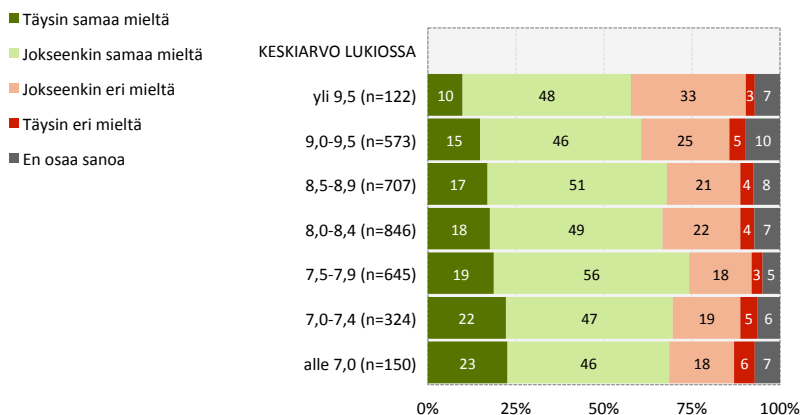
Mitä mieltä olet seuraavista lukion yrittäjyyskasvatusta koskevista väittämistä?

Kuvaaja 23. Käsityksiä lukiokoulutuksen yrittäjyyskasvatuksesta.

Kuten kuvaajasta 24 näkee, heikommin opinnoissaan menestyvät kannattavat yrittäjyyskasvatuksen lisäämistä lukiossa hyvin menestyneitä useammin. Vastaajien mukaan yrittäjyyskasvatus voitaisiin rakentaa osaksi lukion arkea monella eri tavalla. Yrittäjyyden tukemiseksi lukiossa voitaisiin tehdä yhteistyötä yrittäjien kanssa järjestämällä erilaisia tapahtumia ja yritysvierailuja. Lukiolaiset toivovat sellaisia vierailijoita ja vierailuja, jotka tarjoaisivat todellista kosketuspintaa yrityksiin.

Yrittäjyyskasvatusta tulee lisätä lukiossa

Kuvaaja 24. Yrittäjyyskasvatuksen lisääminen lukio-opetuksessa suhteessa opiskelijan keskiarvoon.

YRITTÄJYYSKASVATUKSESTA VAPAAEHTOINEN KURSSI

Lukiolaiset toivovat yrittäjyyskursseja, jotka auttaisivat nuorta ymmärtämään yritystiedon käsitteistöä ja jotka antaisivat tietoja ja valmiuksia liittyen yrityksen perustamiseen. Opetusmenetelmiksi toivotaan ryhmätöitä, opetusvideoita ja projektitöitä, joissa on kiinnostava teema. Lisäksi lukiolaiset korostavat käytännönläheisyyttä ja sitä, että yrittäjyyskasvatuksen kurssien tulisi antaa mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä yrittäjänä toimimisesta.

”Siitä voitaisiin järjestää kurssi, jossa pohdittaisiin talousasioita, yrittäjyyttä käytännössä, haastateltaisiin joitakin yrittäjiä ja vierailtaisiin heidän yrityksissään.”
 (Nainen, 1.vuosikurssi)

”Tässä tapauksessa lukemalla ei opi. Esimerkkien tulee olla konkreettisia, kuten eri alojen yrittäjät kertomassa yrittäjyydestä. Myös erilaiset opetusvideot, jotka sisältävät perus infon yrittäjyydestä, voisivat olla hyödyllisiä.” (Nainen, 3.vuosikurssi)

Vaikka lukiolaiset toivovat lisää yrittäjyyskasvatusta lukioon, korostavat he kuitenkin sitä, että yrittäjyyskurssien tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoista yrittäjyyskurssia kannattaa peräti 92 % vastaajista. Lukiolaisten mielestä yrittäjyyskursseja tulisi tarjota niille opiskelijoille, jotka haluavat tutustua yrittäjyyteen ja jotka mahdollisesti pitävät yrittäjyyttä itselleen sopivana uravaihtoehtona.

”Sitä tulee jo aivan tarpeeksi. Jos joku haluaa yrittäjäksi, tämä joku kysyy opolta, perheeltään, muilta yrittäjiltä tai internetistä. Tuputtaminen saa nuorissa vain automaattisen negatiivisen liikkeen - ”Minä en ainakaan ryhdy yrittäjäksi, miksi meitä pakotetaan siihen?”” (Nainen, 3.vuosikurssi)

**”Vapaaehtoinen kurssi, jossa esimerkkejä yrittäjätarinoista ja ohjeistusta byrokraati-
 aan ja yrityksen perustamisen käytännön ongelmiin”** (Mies, 3.vuosikurssi)

”Pakollisten kurssien ongelmana on ne oppilaat jotka eivät lainkaan jaksa panostaa, se tuhoaa ilmapiiriä ja hankaloittaa kaikkien keskittymistä.” (Nainen, 3.vuosikurssi)

Vastaajista ainoastaan 26 % on sitä mieltä, että lukio antaa hyvät perustiedot yrittäjyydestä ja yrittäjäksi ryhtymisestä. Näyttääkin siltä, ettei yrittäjyyskasvatus toteudu lukion arjessa erityisen hyvin. Lukiolaiset kaipaavat tietoa erityisesti yrittäjäksi ryhtymisestä, yrittäjältä vaadittavista valmiuksista sekä yrittäjyyden tarjoamista haasteista, riskeistä ja mahdollisuuksista.

”Jokaisen yleissivistävässä oppilaitoksessa kouluttautuneen tulisi tietää, miten yritys pyörii.” (Nainen, 2.vuosikurssi)

”Antamalla tietoa miten voi perustaa oman yrityksen, kertoa mitä siihen liittyy (riskit, hyödyt yms.)” (Mies, 3. vuosikurssi)

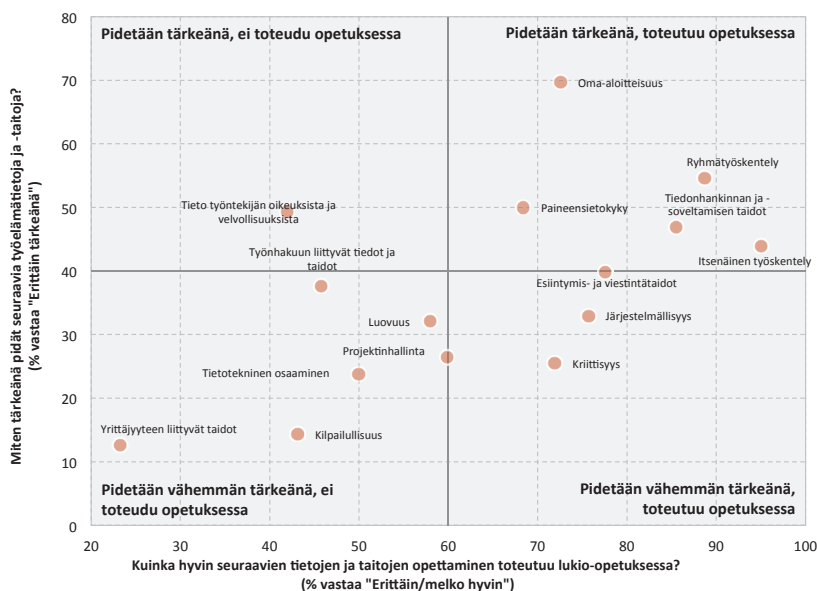
”Vapaavalintainen kurssi. Kerrottaisiin hyödyt ja haitat, riskit ja neuvottaisiin kuinka toimia. perustiedot yrittäjyydestä ja muutamia esimerkkejä yritystarinoista (hyviä sekä huonoja) ja vierailuja yrityksissä, sekä yrittäjien haastatteluja/vierailuja” (Nainen, 2.vuosikurssi)

10. Lukion rooli työelämäosaamisen edistäjänä

Tässä luvussa tarkastelemme lukiolaisten käsityksiä siitä, millaista osaamista työelämässä tarvitaan ja miten lukiokoulutus heidän mielestään onnistuu tässä tehtävässä. Lisäksi kysyimme lukiolaisten mielipiteitä siitä, kuinka lukio voisi tukea heitä jatko-opintoja ja urasuunnitelmia koskeissa ratkaisuissa.

TYÖNTEKIJÄN OIKEUKSIA JA VELVOLLISUUKSIA KOSKEVAA TIETOA KAIVATAAN ENEMMÄN

Lukiolaisilta edellytetään monipuolista osaamista. Kuvaaja 25 havainnollistaa lukiolaisten käsityksiä siitä, mitä tietoja ja taitoja työelämässä tarvitaan ja miten hyvin näiden tietojen ja taitojen opettaminen toteutuu lukiossa.

Kuvaaja 25. Työelämätaitojen ja -tietojen tärkeys vs. toteutuminen lukio-opetuksessa.

Tärkeimpinä työelämän taitoina pidetään oma-aloitteisuutta ja ryhmätyöskentelyä. Lukio-
laisten kokemusten mukaan näiden taitojen opettaminen myös toteutuu lukio-opetuksessa

hyvin. Lisäksi paineensietokyky ja tiedonhankinnan ja tiedon soveltamisen taidot nähdään tärkeinä, ja näidenkin toteutuminen opetuksessa on kohtalaisen hyvällä tolalla.

”Oma-aloitteisuutta, ongelmatilanteiden ratkaisua ja kaikista tärkeimpänä pidän työnhakuun liittyvien tietojen ja taitojen sekä yrittäjyyteen liittyvien asioiden sisällyttämistä lukio-opetukseen.” (Nainen, 3. vuosikurssi)

Lukiolaiset toivovat lukio-opetukseen lisää tietoa työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista sekä yleisesti ottaen enemmän tietoa työelämästä. Suurin osa lukiolaisista pitää myös työnhakuun liittyviä tietoja ja taitoja kohtalaisen tärkeinä, mutta niiden ei katsota toteutuvan erityisen hyvin lukio-opetuksessa. Yrittäjyyteen liittyvät taidot eivät näyttäyty niin tärkeinä kuin yleiset työelämätaidot, mutta yrittäjyystaitojen opettaminen ei myöskään näy lukio-opetuksessa.

”Enemmän työnhakuun liittyviä taitoja. Hyvin moni on hukassa siitä mistä pitäisi lähteä hakemaan töitä ja ennen kaikkea miten.” (Nainen, 3. vuosikurssi)

”Työnhaku ja työntekijän oikeudet jne. Myös lisää yrittäjyydestä ja kuinka se toimii.” (Mies, 2. vuosikurssi)

Lukiolaisten vastauksissa korostuvat myös vuorovaikutustaidot ja kyky tulla toimeen erilaisissa ryhmissä. Ryhmäviestintätaitoja ja esiintymis- ja viestintätaitoja pidetään tärkeinä. Kyky viestiä tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti katsottiin taidoksi, jota tarvitaan työelämän mitä erilaisimmissa viestintätilanteissa, ovathan kohtaamiset ja vuorovaikutus usein työn ydinaluetta. Työyhteisöissä on myös pystyttävä ideoimaan ja kehittämään asioita sekä ratkaisemaan moninaisia ongelmia yhdessä.

”Puheviestintää voisi olla enemmän, jotta rohkeutta puhumiseen tulisi. Myös yksi pakollinen tietotekniikan kurssi, jossa opiskeltaisiin esimerkiksi PowerPointin ja Excelin käyttöä perusteellisesti.” (Nainen, 3.vuosikurssi)

KORKEAKOULUJEN OPETUKSEEN HALUTAAN TUTUSTUA PAREMMIN

Kysymme lukiolaisilta myös, mikä auttaisi heitä tulevaisuuden opinto- ja uravalinnoissa. Tulosten mukaan yli kolmannes lukiolaisista haluaisi päästä tutustumaan korkeakoulujen opetukseen. Nuoret toivoivat myös jo ensimmäisenä lukuvuonna alkavaa henkilökohtaista opinto-ohjausta. Lukiolaisista 32 % on sitä mieltä, että opetuksessa annetut esimerkit oppiaineiden yhteyksistä työelämään ja jatko-opintoihin auttaisivat heitä tulevissa opinto- ja

urasuunnitelmissa. Opetettavien asioiden nivominen työelämään ja jatko-opintoihin voisi myös tukea opintojen mielekkyyden ja merkityksellisyyden kokemusta erityisesti heikommien menestyvillä opiskelijoilla, jotka Lukio 2.0 -tutkimuksen mukaan kokevat lukio-opetuksen usein liian teoreettisena.

Miten paljon seuraavat seikat auttaisivat sinua tulevaisuuden opinto- ja uravalinnoissasi? Valitse kaksi tärkeintä.

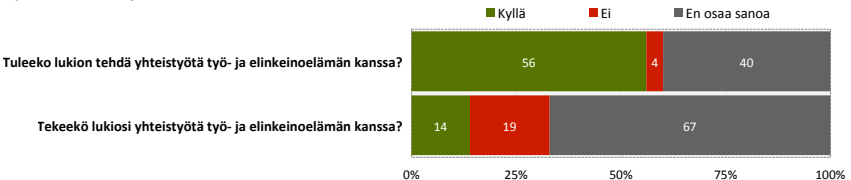
Kuvaaja 26. Opinto- ja uravalintoihin vaikuttavat tekijät

"Opinto-ohjausta tulisi lisätä myös muillekin kuin abeille ja siellä tulisi käsitellä opintomahdollisuuksien lisäksi työllistymistä ja työnhakua."
(Nainen, 2. vuosikurssi)

"Yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin tutustuminen helpottaisi jatko-opiskelu-paikan valintaa lukion jälkeen." (Nainen, 2. vuosikurssi)

LUKION JA ELINKEINOELÄMÄN VÄLINEN YHTEISTYÖ EI OLE NÄKYVÄÄ

Lukion yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa nähdään tärkeänä. Suurin osa (67 %) lukiolaisista ei kuitenkaan tiedä, tekeekö heidän lukionsa yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyön edistämisen tärkeys mainitaan opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2007–2012, jossa todetaan, että lukiokoulutuksen ja työ- ja elinkeinoelämän välisiä yhteyksiä lisätään. Tämä ei kuitenkaan näytä toteutuvan opetuksen käytännöissä.

Kuvaaja 27. Lukion ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön tärkeys ja sen toteutuminen

TALOUDEN HALLINTAA VAI HALLITSEVA TALOUS?

Voiko taloutta hallita? Kysymys voi vaikuttaa hieman lapselliselta, koska meille opetetaan että taloushallinta on yleissivistystä ja että on maalaisjärkeä suhteuttaa menot ja tulot. Totta sekin, mutta kuten raportti osoittaa, talous on tänään jotain huomattavan paljon monimutkaisempaa kuin mitä kansantaloustieteiden yksinkertaiset mallit antavat ymmärtää. Siinä missä taloushallinta tarkoitti vanhempiemme sukupolvelle että piti oppia säästämään, nykytalous onkin jo vaikeampi pulma. Siinä eilisen mallit ovat usein tämän päivän ongelmia, eilisen menestykset ovat nykykonkursseja, ja oikeasti onnistunut yrittäminen voi tarkoittaa että kyseenalaista

kaikki tähän mennessä opittu. Nykynuorista voikin äkkiä tuntua siltä että talous on pelkkä tombola, ja että sen hallinta (ja oppiminen!) on täysin mahdotonta. Tämä nihilismi on tavallaan luonnollista, mutta myös ongelma. Tarvitsemme uusia tapoja keskustella taloudesta, tapoja jotka voivat ottaa huomioon niin talouden perusteet kuin sen häilyvän luonteen. Taloutta ei koskaan voi täysin hallita, mutta sen kanssa voi tulla toimeen. Aallokossakin.

Alf Rehn
professori
Åbo Akademi

11. Talouden hallinta ja tulevaisuuden näkymät

TALOUSTIETO JA TALOUSTAITO AUTTAVAT PÄRJÄÄMÄÄN

Finanssiosaamista, eli tietoa rahoitus-, vakuutus- ja pääomamarkkinoiden perusasioista, tarvitaan jokaisessa elämänvaiheessa. Osaaminen antaa eväitä oman elämän hallintaan. Tieto luo riippumattomuutta, itsenäisyyttä ja mahdollisuuksia – kaikki nuorille tärkeitä asioita.

Ennen kaikkea nuoret tarvitsevat finanssiosaamista sen vuoksi, että heillä elämä isoine valintoineen on vasta edessä. Arjessa vastassa ovat isot päätökset, mahdolliset opintolainat, asunnon osto tai muut mittavat investoinnit. Sormen ei pitäisi mennä suuhun, kun on tarve löytää omaan elämäntilanteeseen sopivia ratkaisuja. Suurten ja pitkälle kantavien päätösten tekoon tarvitaan osaamista, tietoa ja taitoa.

Lukioissa opitaan ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita yksityisen kuluttajan, yrityselämän ja valtioiden näkökulmasta. Taitava talousosaaja pärjää ja ymmärtää talouden ja rahoituksen periaatteet, osaa sopeuttaa menot tuloihinsa, suunnitella säästämisensä, välttää ylivelkaantumisensa ja näin vaikuttaa omalta osaltaan myös koko talouden vakauteen.

**Jörn Donnerin kuuluisaa lohkaisua mukael-
len ”Finanssiosaaminen kannattaa aina”.**

Menestystä talousopintoihin!

**Piia-Noora Kauppi
toimitusjohtaja
Finanssialan Keskusliitto**

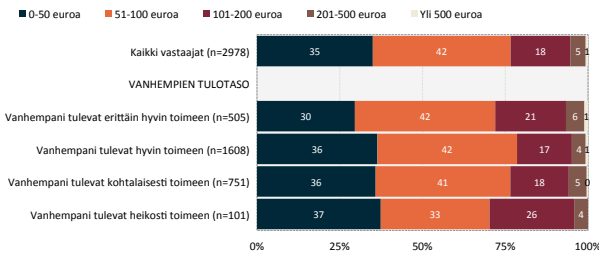

Seuraavaksi tarkastelemme, miten lukiolaiset suhtautuvat rahankäyttöön, säästämiseen ja pikavippeihin. Käsitlemme myös lukiolaisnuorten käsityksiä oman talouden hallinnasta ja tulevaisuudesta.

LUKIOLAISET OVAT VASTUULLISIA RAHANKÄYTTÄJIÄ

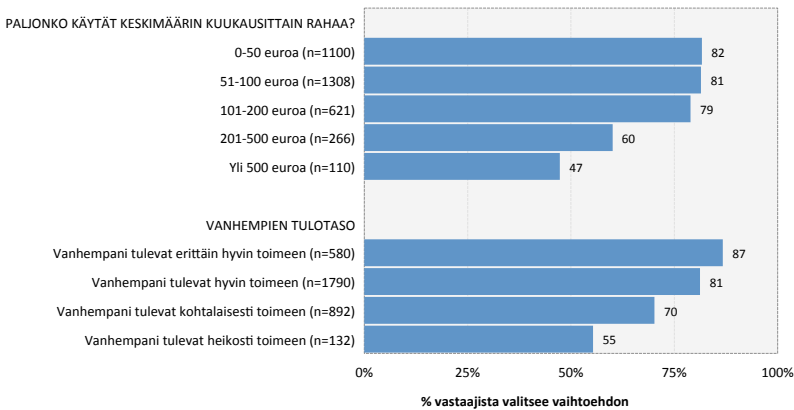
Kaikista vastaajista reilusti yli puolet (71 %) ilmoittaa käyttävänsä rahaa 0–100 euroa kuukaudessa. Luku näyttää kohtalaisen samalta niiden lukiolaisten osalta, jotka asuvat kotona. Heistä 0–100 euroa kuukaudessa käyttää 77 %. Vanhempien tulotasolla ei näytä olevan kovin suurta vaikutusta siihen, miten paljon lukiolaiset rahaa käyttävät. Kiinnostavaa kuitenkin on, että erittäin hyvin toimeentulevien ja heikosti toimeentulevien vanhempien lukiota käyvillä lapsilla näyttäisi olevan eniten rahaa käytössään. Kuvaajasta 30 on nähtävissä, että niiden nuorten, jotka ilmoittavat käyttävänsä yli 200 euroa kuukaudessa, raha on harvemmin peräisin vanhemmilta. Lisäksi ne nuoret, joiden vanhemmilla on korkeampi tulotaso, saavat vanhemmiltaan enemmän rahaa käyttöönsä kuin alhaisemman tulotason omaavien vanhempien lapset.

Paljonko käytät keskimäärin kuukausittain rahaa?

Kuvaaja 29. Kotona asuvien lukiolaisten kuukausittainen rahankäyttö.

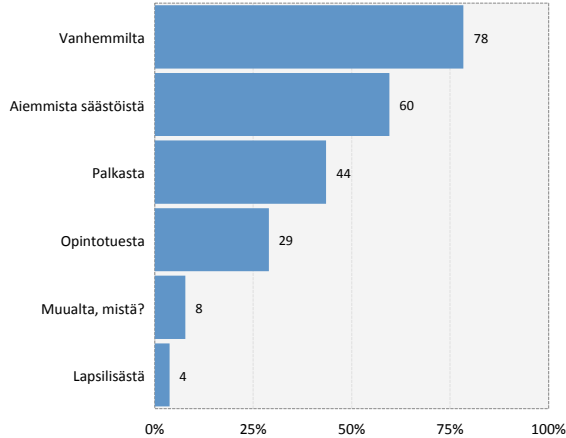
Vanhemmiltaan kuukausittain rahaa saavat

Kuvaaja 30. Vanhempien antama taloudellinen tuki vs. lukiolaisten rahankäyttö ja vanhempien tulotaso.

Lukiolaisten kuukausittain käytössä olevat rahat ovat pääasiassa peräisin vanhemmilta (78 %) ja omista säästöistä (60 %). Myös opintotuki (29 %) ja palkka (44 %) ovat tavallisia rahalähteitä. Mitä korkeamman vuosikurssin opiskelijoista on kyse, sitä useammin raha on peräisin opintotuesta ja palkasta, ja harvemmin vanhemmilta. Muita mainittuja rahalähteitä ovat mm. sukulaiset ja sijoitukset.

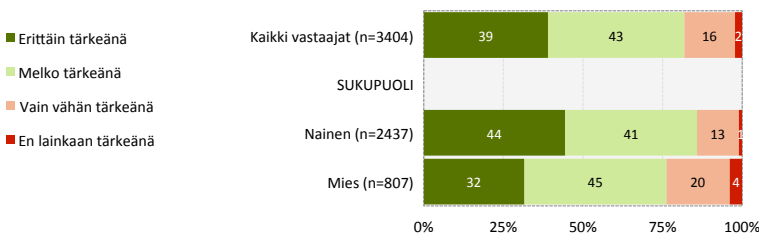
Mistä kuukausittain käytössäsi olevat rahat tulevat? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Kuvaaja 31. Kuukausittaisen rahan tulon lähteet.

Kysyimme lukiolaisilta myös säästämiseen liittyvistä asioista, ja vastausten perusteella he näkevät säästämisen tärkeänä omaa tulevaisuuttaan ajatellen. Vastaajista 82 % pitää tulevaisuuden varalle säästämistä tärkeänä. Naiset pitävät säästämistä hiukan tärkeämpänä kuin miehet. Vaikuttaakin siltä, että lukiolaiset ovat vastuullisia rahankäyttäjiä. 74 % vastaajista ilmoittaa laittavansa rahaa kuukausittain säästöön, ja 89 % ilmoittaa, että heillä on säästöjä.

Kuinka tärkeänä pidät tulevaisuuden varalle säästämistä nykyisessä elämäntilanteessasi?

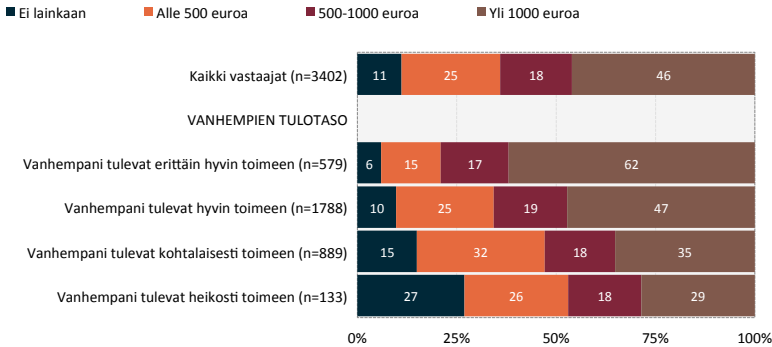

Kuvaaja 32. Tulevaisuuden varalle säästäminen.

Lukiolaiset näyttävät myös saavan kohtalaisen paljon rahaa säästöön, 46 % kaikista vastaajista ilmoittaa, että heillä on yli 1000 euroa rahaa säästöissä. Säästöjen määrään vaikuttaa kuitenkin vanhempien tulotaso: mitä paremmin vanhemmat tulevat toimeen, sitä suurempia summia lukiolaisilla on säästöissä. Heikosti toimeen tulevien vanhempien lapsista melkein kolmanneksella ei ole lainkaan säästöjä. Toisaalta 29 % heistä ilmoittaa, että säästöissä on

yli 1000 euroa. Tässä kohden on kuitenkin hyvä huomioida myös kyselyn ajankohta. Aineisto on kerätty kesälomien jälkeen, jolloin kesätöistä on todennäköisesti vielä säästöjä jäljellä.

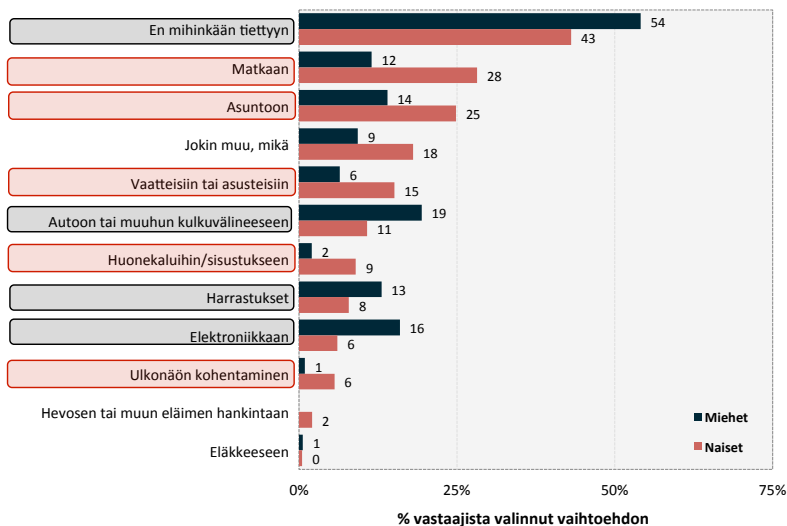
Paljonko sinulla on säästöjä tällä hetkellä?

Kuvaaja 33. Lukiolaisten säästöt suhteessa vanhempien tuloihin.

Vaikka lukiolaiset osaavat säästää, moni ei kuitenkaan osaa nimetä mitään yksittäistä kohdetta, johon rahojaan säästää. 48 % kaikista vastaajista ilmoittaa, ettei säästä mihinkään tiettyyn kohteeseen. Osalla vastaajista on kuitenkin mielessään säästökohteita, joita varten pistävät rahaa sivuun. Miehillä ja naisilla on hieman erilaisia mieltymyksiä sen suhteen, mihin rahaa säästetään. Kuten kuvaajasta 34 nähdään, naiset säästävät miehiä useammin matkaan, asuntoon, vaatteisiin tai asusteisiin sekä huonekaluihin ja sisustukseen. Miehet taas ilmoittavat säästävänsä naisia useammin autoon tai muuhun kulkuvälineeseen, elektroniikkaan ja harrastuksiin. Lukiolaiset mainitsevat myös säästävänsä mm. koulutukseen, tulevaisuuteen ja ajokorttiin. Eläkesäästäminen ei sitä vastoin innosta lukiolaisia erityisemmin, sillä ainoastaan 1 % kaikista vastaajista kertoi säästävänsä eläkkeeseen.

Säästätkö johonkin tiettyyn kohteeseen?

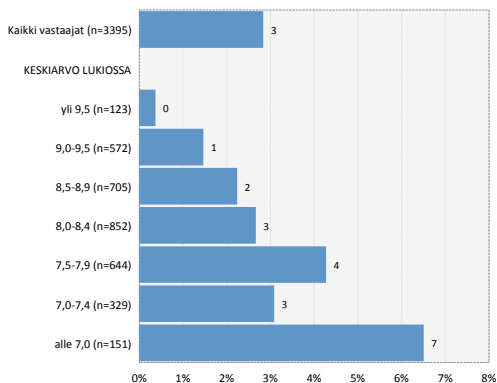

Kuvaaja 34. Säästämisen kohteet sukupuolittain

LAINAA OTETAAN LUKIOAIKANA HYVIN VÄHÄN

Lainan ottaminen lukio-opintojen aikana on hyvin harvinaista. Lainaa ei ole kuin kolmella prosentilla kaikista vastaajista. Koulumenestys näyttää kuitenkin olevan yhteydessä lainan ottamiseen: mitä alhaisempi keskiarvo vastaajalla on, sitä todennäköisemmin hänellä on myös lainaa. Kuvaajasta 35 nähdään, että vastaajilla, joiden keskiarvo on alle 7,0, on muita useammin lainaa.

Minulla on lainaa

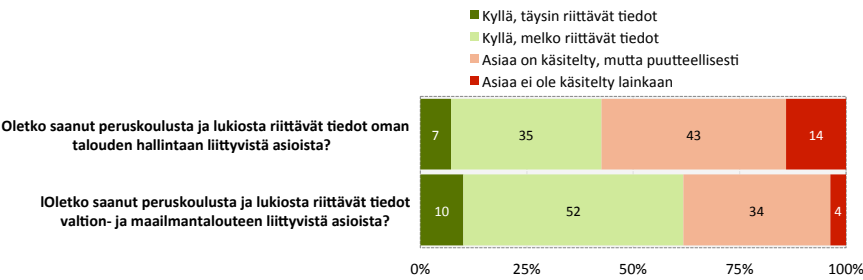

Kuvaaja 35. Lainan ottaminen suhteessa vastaajan keskiarvoon.

Lukiolaiset ovat hyvin perillä myös pikavipeistä. Vastaajista 89 % kertoo tietävänsä, mikä pikavippi on, muttei ole koskaan itse ottanut pikavippejä. Miehet (93 %) ovat hiukan naisia (86 %) tietoisempia pikavipeistä. Lukiolaisten käsitykset pikavipeistä ovat kuitenkin hyvin kielteisiä, eikä niitä yleisesti ottaen pidetä kannattavina. Monet vastaajista ovat sitä mieltä,

LUKIO TARJOAA HUONOSTI EVÄITÄ OMAN TALOUDEN HALLINTAAN

Lukiolaisten vastausten mukaan peruskoulu ja lukio ovat antaneet paremmat tiedot valtion- ja maailmantalouteen (62%) liittyvistä asioista kuin oman henkilökohtaisen talouden hallintaan (42%) liittyvistä asioista. Monet vastaajista toivovatkin, että lukio-opetuksessa keskityttäisiin enemmän oman talouden hallintaan ja muihin käytännön seikkoihin, kuten laskujen maksamiseen.

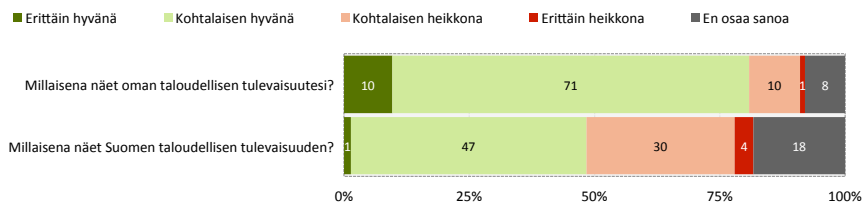
Kuvaaja 37. Oman talouden hallintaan vs. valtion- ja maailmantalouden hallintaan saadut tiedot.

“Henkilökohtaisen talouden hoitoon liittyvistä asioista! Vaikka hallitsee maailmantalouden ja kuntatalouden eli mikro- ja markotalouden, ei se lohduta, jos oma henkilökohtainen talous ei ole balanssissa.” (Mies, 3. vuosikurssi)

“Enemmän käytännön jutuista, eli miten mikäkin vakuutus toimii ja miten laskuja maksetaan ja mitä merkitsee jos tulee maksuhäiriömerkintä ja miten lainanotto toimii jne. Asiaa on käsitelty aika pintapuolisesti” (Nainen, 3.vuosikurssi)

OMAA TALOUDELLISEEN TULEVAISUUTEEN SUHTAUDUTAAN OPTIMISTISESTI

Lukiolaisten usko omaan talouteen ja tulevaisuuteen on vahvaa. Vastaajista 81 % näkee oman taloudellisen tulevaisuutensa hyvänä. Samalla vain 48 % näkee Suomen taloudellisen tulevaisuuden hyvänä. Lukiolaiset suhtautuvat siis optimistisemmin omaan taloudelliseen tulevaisuuteensa kuin Suomen taloudelliseen tulevaisuuteen.

Kuvaaja 38. Mielikuva omasta ja Suomen taloudellisesta tulevaisuudesta.

Vaikka suurin osa lukiolaisista suhtautuu optimistisesti omaan taloudelliseen tulevaisuuteensa, samalla monia kuitenkin huolestuttaa tulevaisuuden työllisyystilanne ja mahdollinen lama. Yhtäältä Suomen taloudellinen tilanne nähdään epävakana ja valtion velka huolettaa. Toisaalta monilla on luottamusta siihen, että makrotalouden ongelmat saadaan ratkaistua tavalla tai toisella. Monet näkevät myös koulutuksen tuovan turvaa ja toimivan käyntikorttina vakaaseen tulevaisuuteen oman toimeentulon osalta.

”Uskon saavani koulutuksen jonka avulla pystyn saavuttamaan hyvän taloudellisen aseman.” (Mies, 3. vuosikurssi)

”Valtiolla on liikaa velkaa.” (Nainen, 3. vuosikurssi)

”Taloustilanne on todella epävakaa. Kukaan ei tiedä mitä tulee tapahtumaan.” (Mies, 1. vuosikurssi)

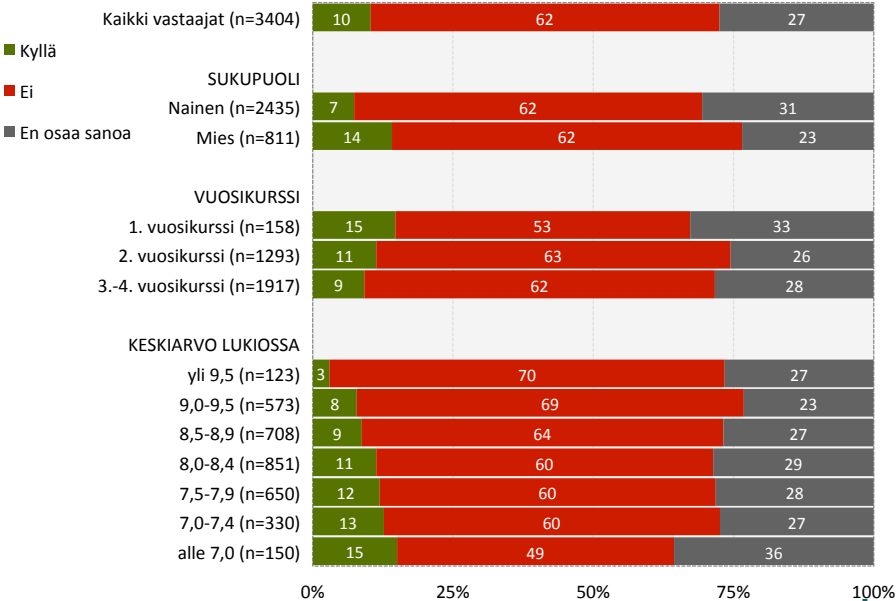
”Velkaa ei ole liikaa, euro tulee vielä nousemaan ja lama lakkaa lopulta.” (Mies, 3. vuosikurssi)

”Aina tulee ylä- ja alamäkiä. Suomessa on ollut lamoja jo vaikka kuinka paljon, joten eiköhän me nyt yhdestä rahoituskriisistä selvitä hengissä.” (Nainen, 3. vuosikurssi)

LUKIOLAISET KANNATTAVAT EUROSSA PYSYMISTÄ

Lukiolaisista suurin osa (62 %) on sitä mieltä, ettei Suomen tulisi luopua eurosta valuuttana. Ainoastaan 10 % vastaajista kannattaa eurosta luopumista, ja 27 % ei osaa sanoa. Heikommin menestyvät opiskelijat kannattavat useammin eurosta luopumista.

Tulisiko Suomen luopua eurosta valuuttana?

Kuvaaja 39. Suomen pysyminen eurossa.

“Helpottaa asiointia Euroopan maissa. Suomen ei pidä heti luovuttaa euron suhteen, kun tulee pieni ylämäki vastaan.” (Nainen, 3. vuosikurssi)

“Markasta taisteltiin ja markka se olla pitää. Sitten ei tarvitsisi maksaa euromaille niiden omista hölmöilyistä. Ei tarvitsisi antaa velkaa euromaille ja suomen talous pysyisi kunnossa.” (Mies, 3. vuosikurssi)

12. Yhteenvedo ja päätelmät

Tutkimustuloksien mukaan lukiolaiset vaikuttavat olevan pääasiassa innostuneita kaikenlaisesta työkokemuksesta. 90 prosentille lukiolaisista on kertynyt jonkinlaista työkokemusta, ja positiivista on, että kokemukset työelämästä ovat osoittautuneet pääasiassa myönteisiksi. Tämän vaaliminen on tärkeää, mistä iso vastuu kuuluukin työnantajille. Positiivisten ja monipuolisten työkokemusten avulla lukiolaisia voidaan avittaa lukion jälkeisissä alavalinnoissa, minkä merkitystä ei työnantajienkaan tulisi unohtaa.

Sukupuolten välillä on tulostemme mukaan nähtävillä hyvinkin perinteisiä jakolinjoja. Miesten ja naisten alat ovat hyvin pitkälti eroteltavissa jo lukiossa: esimerkiksi hoiva-ala, kauppa ja siivous työllistävät enemmän naisia, kun miehet taas ovat hankkineet työkokemusta useammin rakennusalalta, maataloudesta ja tietotekniikka ja IT-alalta. Myös alojen vetovoimassa on eroja sukupuolittain. Naiset ovat miehiä selvästi kiinnostuneempia työllistymään esimerkiksi terveyspalveluihin, taiteen ja kulttuurin alalle, opetuksen ja koulutuksen alalle ja sosiaalipalveluihin. Miehiä taas kiinnostaa naisia enemmän mm. tieteellinen tutkimus ja kehittäminen, pankki- ja rahoitusala, tietotekniikka ja IT sekä maanpuolustus. Eroja löytyy myös itseluottamuksen suhteen: miehistä 45 % uskoo menestyvänsä työelämässä paremmin kuin vanhempansa, kun naisilla vastaava luku on 30 %. Samoin johtotehtävät kiinnostavat miehiä enemmän kuin naisia, ja korkea palkka näyttäytyy miehille tärkeämpänä tekijänä kuin naisille. Kenties lukio-opinnot voisivat kannustaa nykyistä enemmän sukupuolesta riippumattomiin ja ennakoluulottomiin valintoihin.

Lukiolaisnuoret ovat myös selvästi kiinnostuneita yrittäjyydestä, ja osa opiskelijoista näkee yrittäjyyden yhtenä varteenotettavana uravalintana. Nuoret korostavat kuitenkin sitä, että yrittäjyyskasvatukseen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Lukiolaiset korostavat käytännönläheisyyttä yrittäjyyden opettamisessa: yrittäjyyskurssien tulisi antaa mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä yrittäjänä toimimisesta. Tuloksista tulee kuitenkin selkeästi ilmi, että yrittäjyyskasvatus ei juuri näy lukion arjessa. Toisin sanoen, mikäli yrittäjyyttä halutaan edistää lukiokoulutuksessa, tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä yrittäjyyskasvatukseen sisällyttämiseksi opetukseen.

Selvitimme tutkimuksessa myös lukiolaisten suhtautumista rahankäyttöön ja säästämiseen. Suurin osa lukiolaisista asuu vielä vanhempiensa luona, millä on suuri vaikutus rahankäyttöön liittyvissä asioissa. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että lukiolaiset ovat suunnitelmallisia ja vastuullisia rahankäyttäjiä. Arjen talousosaaminen tarkoittaa lukiolaiselle kykyä säästämiseen ja varautumista yllätyksiin ja tulevaisuuteen. Kun nuori asuu kotona, rahatilanne on usein hyvin erilainen kuin kotoa pois lähdettyä. Tämän takia olisi erittäin tärkeää, että lukiokoulutus opettaisi nuorille omasta taloudesta huolehtimista. Lukiolaiset myös mieltävät oman talouden hallinnan merkiksi aikuisuudesta, ja nuoren itsenäistyessä omien raha-asioiden hoitamisesta tulee tärkeämpää. Lukiokoulutuksella olisi siis hyvä mahdollisuus antaa nuorille eväitä myös oman talouden hallintaan liittyvissä asioissa.

Nuorten subjektiiviset näkemykset työelämästä ja tulevaisuudesta ovat tärkeitä. Ymmärtämällä nuorten tapaa hahmottaa maailmaa ja tulevaisuutta on lukiokoulutuksella

myös paremmat mahdollisuudet tukea nuorten kasvua ja osaamisen kehittämistä. Lukion yleissivistävän tehtävän lisäksi lukion tulisi myös pyrkiä luomaan pohjaa nuorten työelämäosaamiselle. Mitä paremmin nuoret tuntevat työelämää, sitä helpommin he todennäköisesti pystyvät tekemään kestäviä ratkaisuja jatko-opintojensa ja tulevaisuutensa suhteen. Suomalainen lukio tarjoaa nuorille jo nyt vallan mainiot eväät tulevaisuuteen. Nuoria kuuntelemalla voimme taata eväiden tuoreuden ja riittävyyden myös jatkossa.

Lähteet

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2012
(http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/kesu_2012_fi.pdf)

Tapscott, Don (2010) Syntynyt digiaikaan. Sosiaalisen median kasvatit. Porvoo: WSOYpro.

Suomen Lukiolaisten Liitto ry
Ratavartijankatu 2 B
00520 Helsinki
www.lukio.fi